Příloha č. 1 – rozhovor se Sárou

Zkus nejdříve myslet na svůj dům, kde bydlíš. Ať už je to byt nebo dům, to je jedno. Čím myslíš?
Na ségru.
Aha, ale čím? Myslíš třeba rukou?
Ne.
Myslíš třeba okem?
Ne.
Čím myslíš?
Mozkem.
A co je to ten mozek?
Taková slizká koule.
Slizká koule? A jak to tam funguje, že můžeš myslet?
Nevim.
A víš, co je to myšlenka?
Když na něco myslim?
Aha. A má třeba nějaký tvar? Nějakou barvu?
Ne.
Můžeš ji vidět?
Ne, ne.
A když zavřeš oči, tak ji taky nemůžeš vidět?
Ne.
A můžeš jí třeba slyšet?
Když na ní myslim já, tak jo.
Aha. A mohla bys ses jí třeba dotknout?
Ne.
A proč ne?
Protože jí mam v hlavě.
Aha. A tam se jí nemůžeš dotknout, ani jí vidět, ale můžeš jí slyšet. A může třeba pes myslet?
Jo.
A proč?
Protože má taky mozek.
Aha. A co třeba kámen? Může kámen myslet?
Ne.
Proč ne?
Protože nemá mozek.
Aha. A co třeba voda?
Ta taky nemůže.
Taky ne? A šnek?
To nevim.
A třeba sluníčko na obloze může myslet?
Spíš ne.
Spíš ne? A jak to poznáš?
Je to prostě věc, která nemá hlavu.
Aha. A třeba malý miminko může myslet?
Jo.
A proč?
Protože má taky mozek.
A mě by zajímalo, jestli si myslíš, že nějaký slovo může být silný? Jestli má sílu?
Jo.
A třeba řekneš mi nějaký slovo, který má sílu?
Když někomu někdo vynadá.
Tak to má sílu? Aha. A třeba přímo nějaký slovo?
Nevim.
Nevíš? A víš, co je to jméno?
Jo.
Co to je?
Třeba Tomáš.
Aha. A tvoje jméno je?
Sára.
Moje jméno je třeba Adéla a tohle se jmenuje stůl.
Ubrus.
Ano, ubrus. Všechno má nějaký jméno. A jak si myslíš, že třeba první člověk, co byl na zemi, věděl, že se slunce jmenuje slunce?
Že ty slova vlastně vznikaly samy.
Aha. A kdo dal slunci to jméno?
Příroda.
Příroda mu dala jméno, aha. A kde to jméno je?
(ticho)
Je na tom slunci, je v přírodě, je někde napsaný, je u tebe v hlavě?
V hlavě.
Je u tebe v hlavě? A u tebe v hlavě jsou všechna jména?

(ticho)
Nebo třeba kde je tvoje jméno?
V hlavě.
Taky v hlavě? A je i v mojí hlavě?
Když ho znáš, tak jo.
Jo. A úplně na začátku, když byl ten první člověk na zemi, tak si mohl vymyslet, že by měsíci říkal slunce a naopak, slunci by říkal měsíc?
Ne.
Ne? A proč ne?
Protože ty slova vznikaly samy. A on… Jemu je prostě příroda do hlavy dala, že je to prostě slunce a měsíc.
Aha. A třeba zná ryba svoje jméno?
Asi ne.
Proč ne?
Protože ona je nepotřebuje slyšet. Protože jenom plave.
Aha. A třeba kámen zná svoje jméno? Ví, že se jmenuje kámen?
Ne.
A proč ne?
Nemá mozek.
Aha. A třeba slunce na obloze ví, že se jmenuje slunce?
Ne.
Taky ne?
Protože je to horká koule.
A co třeba pes, ví pes, že se jmenuje pes?
Jo.
A jak to ví?
No, protože už se naučí poslouchat na prostě jméno a třeba ví, že pejsku k noze, tak on se na to naučí poslouchat.
Aha. A třeba když spíš v noci, zdají se ti sny?
Když jsem byla malá, tak jo. Teďkon občas a když se mi zdají, tak hrozný.
Aha. Nelíbí se ti? Bojíš se třeba?
No, jo. Jendou jsme i brečela.
A musíš se vzbudit kvůli tomu?
No, vždycky se vzbudim.
Aha. A když bych vůbec nevěděla, co to je sen. Zkusíš mi to nějak vysvětlit, co to je? Nebo jak si to představuješ?
Když něco prostě pořád posloucháš, tak potom prostě se ti to zdá.
Aha. Z čeho vlastně vzniká ten sen?
No, prostě třeba když budeš myslet na králíka, že ho chceš mít doma, tak se ti bude zdát, že ho máš doma.
A odkud ten sen přijde?
Z různejch věcí.
Aha. A když se ti zdá, tak kde je?
V hlavě a představuješ si ho.
Aha. A můžeš ho teda vidět?
Jo.
Můžeš ho i slyšet?
Jo, protože si ho vlastně sám vymejšlíš.
Aha. A můžeš se ho třeba dotknout?
Ne.
A jak bys mi popsala rozdíl mezi snem a myšlenkou? Je tam nějakej rozdíl, nebo je to to samý?
Asi to samý.
Aha. A v noci můžeš mít myšlenky i sny?
No, v noci se tomu říká sen a ve dne myšlenka.
A jinak je to stejný?
(přikývnutí)
Určitě sis všimla, že sluníčko ráno vyjde někam na oblohu a večer je někde úplně jinde. Jak je možný, že takhle cestuje po tý obloze?
Nevim.
Nevíš? A může takhle po té obloze cestovat, kam chce?
Ne.
Někdo mu to říká, nebo je to napsaný, nebo…?
Ne. Příroda ho ovládá
Příroda? Aha. Můžeš ty sluníčku třeba říct, aby svítilo zrovna?
Ne.
Proč ne?
Protože to taky dělá příroda. Ty to můžeš maximálně zkusit a někdy máš náhodu a někdy ne.
Aha. A když seš někdy venku, tak sis určitě všimla, že máš stín. Co to je ten stín?
No, když je sluníčko, sluníčko někam svítí, tak ty, protože jako svítí ti to sluníčko do zad, a nemůžeš prostě, nemůže to svítit na tu zem, tak se to tam v tom světlym objeví ten stín.
Aha. A můžeš třeba ty tomu stínu poručit, aby šel pryč?
Jenom když půjdeš ve stínu.
Tak zmizí? Aha. A můžeš mu třeba utéct?
Ne.
Proč ne?
Protože on prostě pořád poběží za tebou.
A může být někdy před tebou a někdy za tebou? A podle čeho se to mění?

To nevim, podle čeho se to mění, ale vim to, protože to vidim.
Aha. A víš, co je to špendlík?
Jo.
Kdybych tě píchla špendlíkem, cítila bys to?
Jo.
Co bys třeba udělala nebo řekla?
Ehm, nejspíš bych brečela.
Aha. A když bych píchla tenhle stůl špendlíkem, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože je to jenom dřevo.
Aha. A proč ty to cítíš?
Protože já jsem člověk.
Aha, takže člověk to cítí? A co když by ses hodně, hodně natáhla až na horu na oblohu a píchla třeba měsíc, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože je to nějaká prostě věc.
A třeba když by si píchla strom? Mohl by to cítit?
No, jako je to trochu živá věc, ale asi by mu to nevadilo.
A třeba kytka? Kdybys píchla třeba pampelišku, cítila by to?
No, asi by zvadla, protože by z ní vyteklo to mlíko.
Aha, takže by to cítila, nebo ne?
Asi ne.
A když bys třeba píchla vodu? Cítila by to voda?
Ne. Protože teče.
Aha. A ví třeba tahlecta modrá židle, že na ní sedíš?
Ne.
Proč ne?
Protože jí vyrobili lidi a je to jenom věc, která nemůže nic cítit.
Aha. A ví třeba vítr venku, že fouká?
Nevim.
A může třeba ten vítr foukat, kam chce?
Nevim.
Nevíš? A ví třeba sluníčko, že dává světlo?
Ne.
A když se podíváš nahoru na oblohu, ví to sluníčko, že se na něj koukáš?
Ne.
Proč ne?
Protože nemá oči.
A jak poznáš, že je něco živé?
Protože se to hejbe.
Aha. A ještě podle něčeho to poznáš?
No, třeba mravenec, když se nehýbe, tak to poznam podle toho, že u něj chvilku počkam a on se buď začne hejbat, nebo ne.
Aha. A třeba auto se hejbe, tak je auto živý?
Ne.
A proč ne?
Protože je to jenom železo. A v tom jsou nějaký různý tekutiny, který tam lidi dávaj.
A jak to poznáš, že je to živý, nebo není?
No, protože je to prostě z věcí, kterou vyrobili lidi, a když to prostě to, co je živý a má tělo, tak to vyrobila příroda.
Tak to je živý teda? A to, co vyrobí lidi, není živý?
Ne.
A třeba je sluníčko živý?
Ne.
Proč ne?
Protože z toho příroda udělala nějakou věc.
Aha. A ty jsi živá?
Jo.
A jak to poznáš?
Protože se hejbu (smích).
Aha, a ještě podle něčeho? Když teď sedíš, tak se zas tolik nehejbáš…
No, protože prostě vim, že jsem živá.
A třeba svíčka, když jí zapálíš, je živá?
Ne.
A třeba mraky, který běží po obloze, jsou živý?
Ne.
Proč ne?
Protože když se dotkneš mraků, tak on se rozplyne, je to jen takovej prach smíchanej se vzduchem.
Aha. A třeba je strom živej?
To je taková rostlina, která možná je živá.
Možná? Možná ne? Nevíš?
Nevim.
A třeba sedmikráska, je sedmikráska živá?
Ne.

Není? A jak to poznáš?
Protože je to rostlina.
A rostlina není živá?
No, někdy jo, někdy ne.
Aha. A znáš nějakou živou rostlinu?
Masožravou kytku, ta byla u nás ve školce, rostla ze stromu.
Ta je hodně živá, protože takhle chňapá.
(smích)
A třeba blesk, když je bouřka? Je blesk živej?
Není. Akorát, jak se prostě od toho mraku odrazí, tak vylítne a zase se vrátí.
Aha. A viděla jsi, když jsi byla venku někdy plout mraky po obloze?
Jo. Ale neviděla jsem to moc venku, ale spíš z okna, když jsme spali ve školce, tak se strašně mraky pohybovaly. Já jsem to viděla, protože jsem nemohla usnout.
A myslíš si, že ty mraky mohou plout rychlejš?
No, když fouká vítr, tak plujou rychle, když nefouká vítr, tak se plazej, jak slimák. Podle toho, jak fouká vítr.
Aha. A když by ty mraky chtěly samy, aby běhaly rychlejš, tak jde to, nebo potřebujou vítr?
Ne, musí mít ten vítr.
A když by třeba slunko chtělo přestat svítit na nebi, může?
Ne, musely by ho zastínit černý mraky.
Aha. A když by chtělo svítit v noci, tak by mohlo?
Ne. Protože jak ve vesmíru obíhají zeměkoule a Měsíc a Slunce stojej naproti sobě, tak se ty zeměkoule prostě otáčí, tak prostě to sluníčko už je zase na jiný straně.
Takže nemůže svítit?
Svítí na jinou zem.
A když jdeš ven, tak co se děje se sluníčkem? Chodí za tebou, nebo stojí, nebo co se děje se sluníčkem?
No, stojí, protože ono se nikdy nepohybuje, jenom to vypadá, jak se otáčí zeměkoule.
A bylo sluníčko na nebi vždycky?
No, to nevim. Ale myslim si, že jo. Protože v televizi, když jsem byla ve školce, tak tam je cvičení a povídaj o přírodě a cvičí tam s jednou paní a ta vždycky něco vypráví a ona jim tam zrovna vyprávěla, že slunce někam spadlo, ale myslim si, že je to jenom vymyšlený.
Aha. A myslíš si, že když byl tvůj prapraprapradědeček malej, už tam bylo sluníčko?
Jo.
A ještě dávněji, třeba za dinosaurů, už tam bylo sluníčko?
Jo, protože bez slunce nemůžeme žít.
A víš, jak vypadá měsíc?
Jo.
A řekneš mi, jak vypadá?
No, je to takovej půlkruh, kterej různě roste, couvá, když vyroste, tak to je kolo a potom zase couvá a zase je to kruh.
A proč se mu mění ten tvar?
Nevim.
A jsi z Prahy?
(přikývnutí)
A myslíš si, že tady ta Praha byla vždycky?
Nevim.
Myslíš si, že třeba Vltava, ta řeka, byla dřív, než Praha, nebo Praha byla dřív než Vltava?
Nevim.
A víš, co je to noc?
Jo.
A proč je v noci tma?
Protože měsíc je vlastně tmavej, tak vytváří tmu.
A kam ta noc nebo tma zmizí, když je den?
Na jinou zem.
Aha. A kde se ta tma bere? Od měsíce?
No.
A můžeš udělat tmu i u tebe v pokoji?
Jo.
A jak to uděláš?
Zatáhnu žaluzie a zhasnu, ale ráno to ani moc nejde, ale třeba když už se stmívá, tak jo. Když už je větší tma i venku, tak tím větší tma je i v pokoji.
Aha. A víš, co je to obloha?
To je vlastně… Z naší zeměkoule to vypadá jako obloha, ale je to vlastně vesmír.
Aha. A z čeho je?
Z hvězd, měsíce, slunce, zeměkoulí a satelitů, nebo jak se tomu říká.
Aha. Když by ses hodně, hodně vytáhla, myslíš, že by ses mohla oblohy dotknout?
Ne.
Proč ne?
Protože vypadá to, že obloha, když bysme si dali žebřík třeba na dům, že bysme tam došáhli, ale ona je strašně vysoko. Vypadá to, že je nízko, ale ona je strašně vysoko.
A i kdyby to byl super speciální, kouzelnej žebřík a ty bys došáhla až nahoru, můžeš se oblohy dotknout?
Ne, protože by mi to připadalo stejné jako vzduch, protože je to taky vzduch.
Aha. A víš, co je to kámen?
Jo.
Z čeho je ten kámen?

No, prostě z takový nějaký tvrdý hmoty.
A víš třeba, jak vzniká kámen?
Ne. … Jo, že se třeba ulomí kousek skály.
Aha. Když bys nějakej kámen potřebovala, kde ho najdeš, kde ho získáš?
Třeba ve skalách, před barákem, prostě venku.
A víš, jak třeba vzniklo dřevo?
Že se zasadí semínko a z toho vyroste strom, a když se ten strom pokácí, tak listy se z toho otrhaj nebo ořežou a zbyde jenom to dřevo a z toho se udělá třeba židle.

Příloha č. 2 – rozhovor se Zuzanou

Zkus nejdřív myslet na svůj dům, je jedno, jestli bydlíš v domě nebo v bytě, zkus na něj myslet a mě by zajímalo, čím myslíš?
(ticho)
Myslíš třeba rukou?
Ne. Takový velikánský okénko, co má ruku takovou velkou.
Tak tím může myslet?
Ne. Hlavou!
Hlavou myslíš? Aha. A jak to v té hlavě funguje, že myslíš?
Jako máme mít takové všemyšlení a máme jako myslet správně, jinak to nevyjde.
Aha. A jsou v hlavě myšlenky?
Jo.
A jak jsou tam? Jen tak tam běhaj, nebo co tam dělaj?
Ne, oni jsou na správný věci, co by měli všichni správně a dobře.
A z čeho je ta myšlenka? Má nějaký tvar nějakou barvu?
Jo, třeba vyrobit nějakou barvu.
Aha. A můžeš se té myšlenky dotknout?
Ne.
Můžeš ji vidět?
Ne.
Proč ne?
Protože oni jsou v hlavě a tam nejsou vidět, protože tam nejsou oči (smích).
A když bys třeba zavřela svoje oči, tak je můžeš vidět?
Můžu!
A když by ses chtěla třeba poslechnout myšlenku, jde to?
Jo.
A jak je to možné?
Třeba je tady čert a tady je anděl, tak třeba oni mi šeptaj do ucha.
Aha. Může třeba myslet pes?
Jo.
Jak je to možný?
Protože pes vždycky myslí, protože on vždycky vidí, kdo je, když někdo přijde.
Tak proto může myslet?
Jo.
A může myslet třeba kámen?
Ne.
Ne? Proč ne?
Protože to je minerál a nejde tomu nic dělat.
A co třeba kůň. Mohl by myslet kůň?
Jo. Když třeba ňáký lidi nemravaj se tu koníkovi, tak on vždycky zbrasuje jich, tich lidí, on se rozsrdí a bude něco ničit. Když je zlobivej.
A třeba… mohl by šnek myslet?
Ne (smích).
Proč ne?
Protožo. No, jo! Jo, protože on potřebuje dům, jinak může umřít, a jídlo.
A třeba voda?
Ne. Ona jenom hezky plave. A nikdy se neostaví.
Aha. A co třeba sluníčko na obloze?
Sluníčko vždycky posouvá se.
A může myslet?
Jo.
Jo? A mě by zajímalo, jestli může být nějaké slovo silné? Jestli může mít sílu?
Ehm. Může sílu mít osvekyel třeba snaží se, co bylo třeba říci, rozsvítilo se vždycky.
Aha. A řekneš mi ještě nějaký jiný silný slovo?
Ne.
Nenapadá tě.
Ne.
A víš, co je to jméno?
Jako třeba jméno Kačka, to je jako jméno člověka. Když nebyly jména, no tak vždycky říkali „ahoj“ jenom.
Aha. A třeba tvoje jméno je Zuzanka, moje jméno je Adéla. A tohlecto je třeba?
To je stůl.

Ano, a ví ten stůl, jak se jmenuje?
Ne.
A ví třeba ryba, že se jmenuje ryba?
Jo.
Aha. A ví kámen, že se jmenuje kámen?
Jo.
Taky? A proč to ví?
Protože on má vždycky kámen u vodě a může třeba dělat domy z kamene.
A ví třeba slunce, že se jmenuje slunce?
Jo. Protože ono hodně svítí, tak to bude jasný, že je to slunce.
A to slunce samo ví, že se jmenuje slunce?
Jo.
A třeba vítr ví, že se jmenuje vítr?
Tak to nevim.
A třeba pes?
Jo.
Ví, že se mu říká pes?
Jo.
A proč to ví?
Protože my jsme mu to říkali, protože můžeme říkat, protože on sám to ví, protože on je… má tady ty zuby a ještě takový ty drápy a ještě má takový uši.
A když si představíš, že na zemi byl úplně první člověk. Věděl, že slunce se jmenuje slunce?
Ehm.
Nevěděl?
Tak to nevim.
A jak vzniklo to jméno slunce?
Protože udělal, chtěli, to slunce bylo takový, ono svítilo i pálilo, protože ono bylo svítilo se, protože jeho nazvali slunce.
Aha. A kdo mu dal to jméno?
Takový… to nevim, to si nepamatuju.
Nevadí. A úplně na začátku mohli třeba se lidi rozhodnout, že by lidi slunci říkali měsíc a naopak, že by měsíci říkali slunce. Mohli to tak rozhodnout?
Ne.
A proč myslíš, že ne?
Protože slunce svítí a měsíc ne. Měsíc svítí, ale nepálí.
Aha. A kde je třeba to jméno slunce?
Když třeba nastává den.
Aha. Ale kde je to jméno? Je třeba na tom slunci, nebo je někde napsaný, nebo…?
Je tam na slunci.
Aha. A zdají se ti v noci někdy sny?
Jo.
A co to je ten sen?
Sen je jako opravdicky to… Ale je to sen, je tam jako, co myslíš.
A z čeho je ten sen?
Z ničeho. Protože myslíme vždycky, co se stalo, ale někdy ne. My sme koukali třeba ňáký pohádku a tam bylo strašidelný a nám se potom bude ve snu dělat to samý.
Že se to vrátí?
Hm.
A myslíš, že se toho snu můžeš dotknout?
Ne.
A můžeš ho vidět?
Jo.
A kde je ten sen, když se ti zdá?
V hlavě.
V hlavě vevnitř?
Jo. A když zavřu oči, tak ho v hlavě vidim.
Aha. A když bys třeba spala a já přišla do stejné místnosti, mohu mít taky stejnej sen? Jde to?
Hm, někdy jo, někdy ne.
A kdy to třeba jde?
Když třeba koukáme na stejnou pohádku.
Tak potom budeme mít stejnej sen?
Jo.
A můžeš ten sen slyšet?
Jo. Když spim.
A odkud ten sen přichází?
Z hlavy. Jako z toho kina třeba, nebo z hlavy.
A když se ti ten sen zdá, tak je kde?
V hlavě.
A zkusíš mi říct, jaký je rozdíl mezi myšlenkou a snem? Nebo je to to samý?
Ne. Myšlenku nemůžeme vidět, jenom slyšet.
Aha, a sen?
Sen můžeme vidět a slyšet, taky můžeme, ale ten sen není opravdickej.
Aha. Asi si si všimla, že ráno, když vyjde sluníčko, tak je na jednom místě a potom večer, tak je na jinym místě, čím to jo?

Jo. Protože sluníčko se sune dolů a měsíček nahoru a měsíček potom zase obráceně dolu a sluníčko nahoru. Protože sluníčko jde kolem naší, jako naší Země.
Může sluníčko na nebi plout, kam chce?
Jo. A třeba když vítr chce sám, tak ho může posunout. Když je úplně silný.
A třeba ty můžeš tomu sluníčku říct, aby šlo, kam chceš?
Ne.
To nejde? A proč ne?
Protože sluníčko nemůže ještě jednou okolo zase na obloze. Musí vždycky okolo naší zemi.
Aha. A je tam třeba někdo, kdo říká sluníčku: „teď je ráno, teď musíš začít svítit“?
Ne.
Ne? A jak to, že to to sluníčko ví?
Protože ono dělá kolečka, a když udělá kolečko, tak to sluníčko bude zase zastavený na pár minut a měsíček bude dělat kolečko.
Aha. A pozorovala jsi někdy stíny? Když jsi venku, tak máš stín.
Jo. Někdy jo.
A co to je ten stín?
Takový… Jak říct… Ten…
Jak vznikne stín?
Třeba jako škola, ale je to stín.
Aha. A třeba můžeš mít stín i v noci?
Jo.
A…
Nenene.
Ne? A přes den?
Jo. Ale jenom ráno.
Aha. A chodí stín za tebou?
Jo.
A můžeš mu říct prostě, aby šel pryč?
Ne.
Jak to?
Protože on je to, co my děláme, tak on taky bude dělat.
A může zmizet ten stín?
Ne. Když je noc, tak jo, ale když je ráno, tak ne.
A víš, co je to špendlík?
Ne.
Špendlík je takováhle tyčinka se špičkou, takže to píchá trošku.
Jo.
A když bych tě tím špendlíkem píchla, cítila bys to?
Jo.
A jaký by to bylo?
Bolelo by to.
Hm. A když bych píchla tady ten stůl, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože je to železo a může ohnout se.
A když bych píchla třeba kámen, cítil by to?
Ne. On je tvrdý. A to železo, to se může zlomit.
A třeba kytka venku, cítila by to?
Jo. Ona je takový hezký. Může se propíchnout a to udělá díru.
A třeba voda by cítila, žes ji píchla?
Neeee. To vůbec. Protože ona vůbec nemůže být tvrdý, ona plavá.
Aha. A třeba strom venku by to cítil, žes ho píchla špendlíkem?
Ne, protože to železo se zlomí.
A kdyby ses hodně natáhla až na oblohu a píchla bys mraky. Cítily by to?
Ne. Oni se rozeštvou a můžou se rozejít.
Aha. A ví třeba tahlecta modrá židle, že na ní sedíš?
Ne.
Neví to? Proč ne?
Protože… Jojo, protože tady to má měkký a tam kdyby se píchlo, tak by to šlo, ale jinde ne.
A ví ta židle, že na ní sedíš? Že je to těžký, když na ní sedíš?
Ne.
A ví třeba kámen, když bys ho měla v ruce a hodila ho na zem, ví ten kámen, že spadnul?
Ne.
A ví třeba vítr, že fouká?
Jo. Protože vítr se fouká, protože ta zemi se vždycky okolo dělá, a to se potom dělá vítr.
Aha. A může ten vítr foukat, kam chce?
Ne. Jenom když na zemi foukaj, když se zemi kroutí, tak vítr se kroutí.
A ví třeba sluníčko, že dává světlo?
Jo. Protože je pálivý, a když je nejvíc pálivý, tak nejvíc svítí.
A když se podíváš na to sluníčko nahoru na oblohu, ví to sluníčko, že se na něj díváš?
Jo.
A jak poznáš, že je něco živý?
No, ono není živý, ale ono takhle dělá, protože zemi se obraťuje.
Aha. A jak poznáš, že ty jsi živá?

Protože mám krev a mám mozek.
Aha. A ještě podle něčeho to poznáš?
Jo. Protože naše nohy vždycky si dělaj to samý.
A třeba svíčka, když ji zapálíš, je živá, nebo není?
Není.
Proč ne?
Ona je živá, ale ona když ji zapálíš, ona bude tát a potom není živá.
A třeba kolo. Je živý?
Neee (smích).
A proč ne?
Protože my jenom rocháme a ono je udělaný z našich ruk.
A třeba kočka je živá?
Jo. Je to zvířátko, který se dělá a vždycky se drápe.
A třeba stromy. Je strom živej?
Jo.
A jak to poznáš?
Protože on se jako vítr jeho hýbá, a protože všechno je tady živý.
Aha.
Jen co jsme my udělali, to není živý. Co sme my neudělali, není živý.
Aha, takže příroda je živá. A co třeba blesk, když je bouřka, je živej?
Jo.
A jak to poznáš?
Protože on se vždycky… Ne, není.
Není?
Protože to je takový anděl a on ten božíčko dává vlastně ty blesky dolů.
Takže nejsou živí?
Ne, nejsou.
A třeba mraky na obloze jsou živý?
Ne. Protože ty mraky dělaj se taky z neba a oni dělaj takhle ty oblohy s větrem, z vody, mraky jsou taky voda.
A když jsi byla někdy venku, tak jsi možná pozorovala mraky, že plujou po obloze.
Jich tam nese vítr, protože je to voda.
A když by ty mraky samy chtěly plout rychlejš, můžou?
Nemůžou.
A může sluníčko přes den přestat svítit, když by chtělo?
Ne.
A může svítit třeba v noci?
Ne.
Ne? A proč ne?
Jenom jeden. Když je noc, měsíček musí svítit, a když je den, tak zase sluníčko musí svítit.
Aha. A když jdeš ven, můžeš třeba říct sluníčku, aby šlo za tebou?
Ne.
Proč ne?
Protože ono jde okolo zemi a zema se kroutí taky, tak sluníčko musí zastavit se a nemůže vždycky tak. Ono zastaví se třeba na jeden den a potom zase okolo a zase.
A jak se to sluníčko dostalo na oblohu?
Protože sluníčko je daleko, daleko, až tam a tam je kosmos a můžou zaletět jenom rakety můžeme sluníčko uvidět.
A bylo na tý obloze sluníčko vždycky?
Vždycky ne. Jenom jeden den.
Ale už tam bylo dávno, když byl tvůj tatínek malej?
Jo…?
A když byl tvůj prapraprapradědeček malej, už tam bylo sluníčko.
Jo.
A ještě dávnějš, když byly třeba dinosauři na zemi, už tam bylo sluníčko?
Jo.
A víš jak vypadá měsíc?
Jo. To je takoví jako I, jenom není to čárka, takový C. Je to jako takhle tam má špičku, tady, a toto je tvrdý a to je špička. Tak vypadá.
Aha. A vypadá takhle pořád, nebo se někdy mění?
Ten tvar se někdy mění na kolečko. A mraky ho někdy zakrývaj, tak vypadá nějak jinak. A má díry!
A proč se ten měsíc mění?
Protože on, měsíček, on se mění, protože když potřebuju víc světla, tak třeba on svítí víc a je úplný kruh a když potřebuju míň světla, tak on je takhle.
Jenom ten srpek?
Jo.
A ještě by mě zajímalo, jestli jsi z Prahy? Bydlíš tady v Praze?
Já se narodila na Ukrajině a my jsme pojechali a babička našla dům tady a pak ho ztratila a já byla vždycky u babičky, dokud nám nedali ty správky.
Aha. Ale víš, co je to Praha? Je to město.
Jojo.
A víš, co je to Vltava?
(ticho)
Taková velká řeka?
(ticho)

Když bys jela víc do města, tak je tam taková velká řeka.
Jo.
A myslíš si, že bylo dřív to město, Praha, nebo naopak, ta řeka?
Řeka.
A byla tady Praha vždycky? Jak vznikla Praha?
Byla tady řeka a potom ta Praha a udělali jí, Prahu velkou. A potom jsme tu Prahu udělali.
A víš, co je to noc?
Noc. To je takový černý všechno, tady je všechno černý, hvězdy svítí a… měsíček svítí.
V noci je taky tma, že?
Tma a taky trošku svítí.
Odkud se vezme?
Trošku svítí, protože hvězdy svítí a měsíček taky.
A odkud se vezme ta tma?
Protože sluníčko nesvítí.
Aha. A můžeš tu tmu udělat u sebe v pokoji?
Jo, když je venku tma. A já nemám světlo, tak je taky tma. Když je ráno, tak z okna svítí ráno.
A víš, co je to obloha, nebe?
Jo, to jsou takový mráčky. A taky jsou z vody a oni jsou… vítr jich posouvá.
Aha. A když by ses vytáhla hodně, hodně nahoru, můžeš se tý oblohy dotknout?
Ne.
Proč ne?
Jenom nasbírat tu vodu.
A víš, z čeho je kámen?
Jo. Kámen je takový tvrdý, je z takový tvrdý. A můžeme jenom ho rozlomit, jenom když je to všechno tvrdý. A když ho dáme do země, tak se může rozbít.
A z čeho vzniknul?
Z vody a taky z písku a ze země. A je to takový tvrdý. A je z toho kamen. Taky kamen udělal se sám, udělal to svět, udělala to příroda.

Příloha č. 3 – rozhovor s Dominikou

Tak úplně na začátku zkus myslet na svůj dům, kde bydlíš. Mě by zajímalo, čím myslíš?
(ticho)
Nevíš?
Nevim.
To nevadí. A myslíš třeba rukou?
(ticho)
Nebo myslíš třeba okem?
No, moc jako ne, někdy jo.
Někdy jo? A myslíš třeba hlavou?
Hlavou myslím hodně. Třeba hodně u her, nebo když třeba píšu, tak myslím na písmena.
A třeba taky pusou myslíš?
Pusou moc ne.
A třeba břichem?
Břichem ne.
A co je to ta myšlenka, jak si to představuješ?
Jako že myšlenka je taková věc, jako že si tam vymyslíš něco, jako že si tam můžeš z tý myšlenky… myšlenkama… myšlenkama se dá docela i mluvit.
Aha. A můžeš se myšlenky dotknout?
Ne, moc ne.
A můžeš ji třeba vidět?
Moc ne.
Ani když zavřeš oči, tak ji nemůžeš vidět?
Ne.
A z čeho ta myšlenka je? Má ňákou barvu, ňáký tvar?
Ehm. Zapomněla jsem.
Myslíš si, že třeba pes může myslet?
Myslím si, že jo, že třeba když jsme měli psa, tak on hodně myslel.
A třeba kámen?
No, kámen nemůže myslet, protože kámen je taková věc, která vůbec nemá věci, kterýma se dá myslet.
A třeba kůň? Může myslet?
Myslim si, že třeba jo.
Jak kdy? Nebo proč jenom třeba?
Nevim.
A sluníčko na obloze může myslet?
Myslim, že ne. Protože nemá na sobě jako to, že by mohlo myslet.
A třeba malý miminko může myslet?
Myslim, že jo.
A proč?
Protože aby si jako hodně myslí, co má to miminko dělat. Myslí na věci, které má třeba rádo.

Aha. A může být nějaký slovo silný?
Ano.
Může mít sílu? Řekneš mi nějaký silný slovo?
Já zrovna myslim, že silný slovo je třeba, ona si to myslela třeba i máma, že třeba Romana, to je moje máma, že to je silný slovo, že když se to řekne, tak to zní hluboko. Takový je to silný.
Aha. A ještě nějaký silný slovo?
Ještě třeba… Si teď nemůžu vzpomenout, ale věděla jsem třeba asi deset slov.
Aha. A už žádný nevíš?
Nevim.
A víš, co je to jméno? Třeba tvoje jméno je Dominika.
Hm.
Moje jméno je třeba Adéla. A tohle se jmenuje stůl.
Hm.
Všechno tady kolem nás má nějaké jméno. Ale když byl úplně první člověk tady na zemi, jak věděl, že se třeba slunce jmenuje slunce?
Asi to věděl podle toho, že to slunce takhle vypadá a to jméno se mu hodně hodí. A myslel si to a třeba to i uhád.
A kdo dal jméno tomu slunci?
To nevim.
A mohli bysme to říkat třeba naopak? Že bysme říkali slunci měsíc a měsíci slunce?
Ehm, myslim, že ne.
A ví třeba ryba, že se jmenuje ryba?
Myslim, že jo, protože vždycky rybáři jí říkají, že je ryba, tak ona to ví.
Aha. A třeba kámen. Ví kámen, že se tak jmenuje?
Ehm. No, neví. Protože on kámen není živá bytost a nemůže nic slyšet jako, kámen neví, že tady jsou nějaký lidi a že se ty věci jmenujou tak, jak říkaj ty lidi.
A ví třeba slunce, že se jmenuje slunce?
Asi taky ne, když to není moc živá bytost jako ten kámen.
A třeba pejsek? Ví to pejsek?
Jojo, ví to, protože vždycky říkaj, jak se jmenuje. Říkaj třeba pejsku a tak. Když by si ho chtěli ochočit.
A zdají se ti někdy v noci sny?
Já jsem zapomněla, co jste říkala…
Jestli se ti někdy v noci zdají sny.
Zdaj.
A co to je ten sen?
Sen je třeba… třeba když jsi něco viděl a tak se ti to potom zdá a říkaj se tomu sny. Něco jsi viděla, pak se ti to zdá a oni to chtěli nějak pojmenovat, tak to pojmenovali sen, a sen je taková věc, která mě se jako z pamětě, když jsem třeba viděla televizi, tak se mi to potom zdá.
Aha. A odkud se ten sen bere?
(ticho)
Odněkud zvenku? Nebo z tvý hlavy?
Myslim, že z mý hlavy, protože když na něco jsem hodně zvyklá, to se mi stalo jednou u učení, když jsem třeba, jednou se bála učení, hodně na to myslíš večer, tak se ti o tom hodně zdá. Když na to hodně myslíš, tak se to potom zdá.
A kde je ten sen, když se ti zdá?
Myslim, že třeba v mých očí nebo v hlavě.
Aha. Některý sny jsou u tebe v očích a jiné v hlavě? Nebo podle čeho je to tak nebo tak?
Nevim.
A můžeš se snu dotknout?
Hm.
A můžeš ho třeba vidět?
No, jenom když se mi zdá, tak ho vidim, když se mi zdá, tak ho můžu vidět.
Určitě si někdy pozorovala sluníčko. Když třeba ráno vyjde, tak je tady a večer je potom někde jinde. Jak je to možný? Jak to, že pluje po obloze?
No, já si myslim, že někdy i byla noc. A bylo to protože to slunce, že to jenom v noci změnilo barvu.
A může to sluníčko plout po obloze, kam chce?
Myslim, že ne, ale nevim teď. Věděla jsme to, ale teď nevim.
Je třeba někdo, kdo mu říká, kam má po té obloze plout?
Ne, neřiká.
A můžeš mu to říct třeba ty? Aby sluníčko zrovna teď svítilo?
Ne.
A pozorovala jsi někdy stíny?
Jo.
A když jsi venku, máš stín?
Jo.
A můžeš třeba tomu stínu říct, aby šel pryč?
Ne, nemůžu.
A proč ne?
Protože nemůže mě slyšet, protože jako nebylo tma, nebo slunce, už nevim, tak by šel pryč.
Aha. A víš, co je to špendlík?
Jo.
A když bych tě píchla špendlíkem, cítila bys to?
Hm.
Co bys řekla třeba? Co bys udělala?
Já bych řekla spíš: „au, to bolelo“, nebo by sem zaplakala.

A když bych píchal třeba stůl, cítil by to?
Ne, protože to není živá bytost.
A třeba kámen?
Ne… Necítil, protože to taky není živá bytost. Nemá ani city.
A třeba kytka? Kdybys píchla třeba pampelišku, cítila by to?
Myslim, že ne.
A proč ne?
Protože pampeliška ta necítí, když to není živá bytost, je to jenom obyčejná věc, která roste.
A třeba vodu, když bys píchla, cítila by to?
Myslím, že ne.
A vítr, když bys píchla?
Vítr ne, ten se nedá ani píchnout.
A když by ses hodně, hodně vytáhla až na oblohu a píchal třeba měsíc, cítil by to?
Ne, protože to není živá bytost.
A ví třeba tahlecta modrá židle, že na ní sedíš?
Neví, protože to nejsou živý bytosti. Třeba člověk je živej, tak všechno cítí a všechno slyší.
Podle čeho poznáš, že je to živý?
Třeba to poznam podle toho, že se to pohybuje, že to má ňáký věci jako pusu nebo takový věci, nebo třeba když na to šáhnu, že se to pohne, nebo třeba když do toho píchnu, jak jsme říkali špendlíkem, tak to taky poznám.
Aha. A třeba sluníčko. Je živý?
Ehm. Sluníčko, myslím, že trošku, kapinku je.
A ty jsi živá?
Jsme živá.
A třeba když zapálíš svíčku, je živá?
Myslim, že ne.
A jak to poznáš? Poznam to podle toho, že se nic neděje, že je to jako normální a nic se nestane.
A třeba kočka? Je kočka živá?
Je živá.
A jak to poznáš?
Poznam to podle hodně věcí, co dělaj třeba kočky. Třeba že se, že dělaj, že spěj, nebo to poznám, že je živá, podle toho, když uvidím, že tam nemá žádný zranění nebo něco takovýho, na který by mohla umřít.
Jsou třeba mraky živý?
Myslim, že kapinku taky jo. Podobně jako slunce jsou napůl živý a napůl neživý.
A co třeba strom.
Myslim, že taky ne. Jenom napůl.
A jak to poznáš?
Poznam to podle toho, že to nemá taky ostatní věci.
Viděla jsi někdy mraky na obloze, jak plujou? Jak rychle pospíchaj?
Musí plout podle toho, myslim, jak fouká vítr.
A jak se dostalo sluníčko na oblohu?
Jsem zjistila, že takový pán osvobodil to slunce nahoru a teď tam je celej náš život.
A bylo tam to sluníčko vždycky?
Nevim.
A když byl tvůj dědeček malej, bylo tam sluníčko?
Myslim, že ano.
A úplně ještě dávněji, když byl tvůj prapraprapradědeček malej, bylo tam sluníčko?
Nebylo, to už myslím tam nebylo.
A kdy tam začalo být?
Začalo tam být podle toho, jak je příroda pěkná a jak se tam dějou různý věci, podle toho jak je pěkná a stará.
A bydlíš v Praze?
Ne.
A víš, co je to Praha?
Jo.
A víš, co je to Vltava?
Ne, nevim.
To je řeka, která teče Prahou. A myslíš si, že tady byla dřív řeka nebo to město?
Myslim, že ta řeka.
Nejdřív řeka?
Hm.
A jak vzniklo město?
Tak, že se na světě objevil první člověk a tam z tý Vltavy vzniklo to město, myslim.
A víš, co je to noc?
Jojo.
Co je tma? Odkud se bere?
Ta tma myslim, že se bere z takových… Z únavy na městě. A taky myslim, že se bere podle toho, jak je zima a teplo.
Aha. A jak to spolu souvisí?
Jako že… já už nevim.
A můžeš udělat tmu u sebe v pokoji?
Můžu.
A jak bys to udělala?
To můžu udělat tak v tom pokoji, že bych tam ty okna nějakej papír pověsila, zavřít dveře a dát tam všechny věci, aby tam nebyla ani díra a byla by tam úplná tma.
Víš, co je to kámen?

Jo.
A z čeho je ten kámen?
Já už jsem zapomněla, ale věděla jsem to hodně dobře.
A už nevíš?
Ne.
A když bys nějakej kámen chtěla, nebo bys ho potřebovala, kde ho vezmeš?
Myslim, že se daj kameny vzít i na pláži… Na písku a někdy jsou i v moři.

Příloha č. 4 – rozhovor s Ondřejem

Mě by nejdřív zajímalo, když bys myslel na svůj dům, čím myslíš?
V mozku….
Aha. A co to je ten mozek?
Hm, to je taková kulička.
A jak to tam funguje?
Já tam mám všechny svý paměti a tak něco.
Aha.
A když zavřeš oči, můžeš myslet?
Občas ňák to udělám a občas tak myslim, i když mám zavřený oči.
A je to těžší myslet, když máš zavřený oči?
Trošku.
Myslíš, že třeba pes může taky myslet?
Myslim si, že jo. My máme doma psa.
A proč myslí?
Nevim.
A třeba kámen může myslet?
Nene.
A proč ne?
Protože nemá mozek.
Nemá mozek? A co třeba šnek, může myslet šnek?
Jo.
A proč?
Taky nevim.
Nevadí, a co třeba sluníčko na obloze, může myslet?
Tak to nevim.
A třeba voda. Může myslet voda?
Ne, protože taky nemá mozek.
A co je to myšlenka?
Že na něco myslíš, třeba když to máš rád, tak na to myslíš.
A můžeš se tý myšlenky dotknout?
Ne.
A můžeš jí slyšet?
Jo.
A proč?
Protože jí třeba to… Už jsem to zapomněl.
A můžeš jí vidět?
Ne. Ale když já spim, tak třeba to… slyšim tu myšlenku.
A ani když zavřeš oči, tak ji nemůžeš vidět?
Ne.
Myslíš si, že mají slova sílu? Může mít nějaký slovo sílu?
Nevim.
A víš, co jsou to jména?
Jo.
Třeba tvoje jméno je Ondra, moje jméno je Adéla, a třeba tohle je stůl. Všechny věci maj ňáký jméno.
Hm.
A třeba když byl úplně první člověk na zemi, jak věděl, že se slunce jmenuje slunce?
Protože svítí… a dává… svítí.
A kdo dal slunci to jméno?
Ten první člověk, co se narodil.
A můžeme vyměnit jména? Můžeme říkat třeba slunci měsíc a měsíci naopak slunce?
Ne.
Proč?
Protože slunce svítí a měsíc dává tmu…
A patří jim ta jména?
Jo.
Myslíš si, že ryba ví, že se jmenuje ryba?
Hm. Trochu jo.
A proč to ví?
Protože ví, že se tak jmenuje a dali jí tak jméno.
Aha. A třeba kámen ví, že se jmenuje kámen.

Ne, protože nemá mozek a nemá, jak si zapamatovat, že se jmenuje kámen.
Aha.
A třeba tenhlecten stůl ví, že se jmenuje stůl?
Ne.
A proč ne?
Protože nemá mozek a nemůže slyšet.
A třeba sluníčko na obloze ví, že se jmenuje sluníčko?
Tak to nevim… Možná jo.
Takže jo?
Jo.
A co třeba pes. Ví, že se jmenuje pes?
Jo.
A jak to ví?
Že když je pes a nemá jméno, tak mu říkáme pes.
Zkusíš mi vysvětlit, co je to sen? Když bych vůbec, žádnej sen ještě nikdy neměla…
Že se to třeba… Když máte kamaráda, tak o tom kamarádovi se mi zdá.
Aha. A odkud ten sen přichází?
Z mozku.
A můžeš se ho dotknout?
Ne.
A můžeš ho vidět?
Jo. V mozku.
A můžeš ho slyšet?
Když třeba spim, tak ho slyšim.
A kde ten sen je, když se ti zdá?
V hlavě?
Aha. A je tam někde schovanej?
Jo.
A když by se ti ten sen zdál a já bych přišla do stejné místnosti a chtěla, aby se mi zdál stejný sen, šlo by to? Může se mi zdát stejnej?
Tak to nevim, ale může.
A z čeho ten sen je? Jak vzniká?
Tak to nevim.
Myslíš si, že je nějakej rozdíl mezi myšlenkou a snem?
Trošku, že akorát myšlenka přichází z mozku a sen taky přichází z mozku. Takže je to stejný. A myslim si, že to je úplně stejný taky.
Takže v noci můžeš mít i myšlenku, i sen?
Jo.
A přes den můžeš mít myšlenku, i sen?
V noci můžu mít sen, ale přes den nemůžu mít sen.
A jinak je to to samé?
Jo.
A pozoroval di někdy sluníčko?
Jo.
Třeba ráno když vyjde, tak je tady a večer je úplně na druhej straně.
Hm,
A jak je možný, že běhá po obloze?
Že to, že je ráno a až zapadne slunce tak je noc.
A může to sluníčko běhat, kam chce?
Ne.
A jak to to sluníčko ví?
Já vim. Ono si to pamatuje.
Sluníčko si to pamatuje?
Jo.

Příloha č. 5 – rozhovor s Radkem

Když bys myslel na svůj dům, ať už je to byt nebo dům, čím myslíš?
Mozkem.
Co je to mozek podle tebe?
Paměť.
A jak to tam vypadá?
Je to… Je kulatej.
Když zavřeš oči, můžeš taky myslet?
Jo.
A když je otevřeš, můžeš myslet?
Jo.
Je to stejný?
Hm.
A může myslet i pes?

Jo.
A může myslet třeba kámen?
Ne, protože není živej.
Není živej? A proč může myslet pes?
Protože je živej a má mozek.
A co třeba voda, může myslet?
Ne.
A proč ne?
Protože nežije a nemá mozek.
Takže může myslet jenom to, co má mozek?
Jo.
Třeba sluníčko na nebi, může myslet?
Ne, není živý a nemá mozek.
Co je to ta myšlenka? Jak si jí představuješ? Jak bys mi jí vysvětlil?
Nevim.
A má třeba nějakou barvu? Nějaký tvar taková myšlenka?
(ticho)
A můžeš třeba myšlenku vidět?
Ne.
A když zavřeš oči, můžeš ji vidět?
Ve snu.
Ve snu? A třeba můžeš ji slyšet?
Ne.
A myslíš si, že je nějaký slovo silný?
Že má sílu?
Nevim. Už vim, třeba nějaký sprostý…
Sprostý slovo může mít sílu? Třeba který?
(ticho)
Ve škole se nesmí říkat sprostý slova, že jo? Ale sprostý slova jsou silný?
Jo.
Víš, co jsou to jména?
Jo.
Třeba ty se jmenuješ Radek, já jsme Adéla, tohle je stůl a tak dál. Všechno má své jméno. Jak věděl první člověk na zemi, že se slunce jmenuje slunce? Někdo mu to pošeptal, nebo to někde viděl napsaný, nebo je to na tom slunci, nebo?
Že ho vymyslel.
Vymyslel ho? A myslíš, že mohl slunci říkat měsíc a měsíci slunce?
Ne. A proč ne?
Protože když je měsíc, tak je tma.
A když je slunce?
Tak je světlo.
A jde vyměnit jenom ty dvě jména?
Ne.
Ty patří k těm věcem?
Hm.
Ví ryba, že se jmenuje ryba?
Ne.
A ví kámen, že se jmenuje kámen?
Ne. Protože ani nežije.
A ví třeba sluníčko, že se jmenuje sluníčko?
Ne. Protože planety nemůžou myslet a slunce je taky planeta.
A ví třeba pes, že se jmenuje pes?
Jo. My máme na chatě psa a říkáme mu pes, aby si to zapamatoval.
A proč to ví?
Spíš ne.
Spíš ne? A proč to neví?
Protože je to těžký slovo.
A ty víš, že se jmenuješ Radek?
Jo.A proč?
Protože když jsem byl miminko, tak mi to říkali, tak jsem si to zapamatoval.
Zdají se ti v noci někdy sny?
Jo.
A co to je ten sen? Jak bys mi to vysvětlil?
Že třeba se nám zdá, že jsme byli v kině.
Aha. A můžeš se snu dotknout?
Ne.
A můžeš ho vidět.
Jo.
A kde ho vidíš?
Když zavřu oči, tak ho vidim.
A můžeš ho slyšet?
Ehm. Občas.
Odkud sen přijde? Je odněkud z venku, nebo je z tvé hlavy?
Z hlavy.

A když se ti sen zdá, tak je kde? Je někde před tebou, před očima, někde v hlavě, všude kolem tebe, nebo…?
Vevnitř. V hlavě.
A když bych přišla do stejný místnosti, kde by se ti zdál nějaký sne, mohl by se i mě zdát stejný sen?
Já si vždycky vybírám na to spaní.
Ty si můžeš vybrat? A vybíráš si třeba i víc snů?
Ne.
A z čeho ten sen je?
Z hlavy.
A zkusíš mi říct, jestli je nějakej rozdíl mezi myšlenkou a snem, nebo je to to samý?
Je to to samý.
A pozoroval si někdy sluníčko na obloze?
Jo.
A proč běhá po obloze?
Protože aby i zašlo a nebyl furt den.
A může si jít, kam chce?
Nemůže.
Někdo mu to říká? Nebo je to někde napsaný?
Ne.

Příloha č. 6 – rozhovor s Vítkem

Mě by na začátek zajímalo, když bys myslel na svůj dům, kde bydlíš, je jedno jestli je to dům, nebo byt, zkus mi říct, čím myslíš?
(ticho)
Myslíš třeba rukou?
(úsměv)
Nebo myslíš okem?
Hlavou!
Hlavou myslíš? A jak to v té hlavě funguje, abys mohl myslet?
Nevim.
A myslíš si, že může myslet pes?
Jo.
A proč?
To už taky nevim.
A myslíš si, že může myslet třeba kámen?
Nene.
Ten ne? Proč ne?
Protože ten ani nemá srdce. A je takovej hodně tvrdej, Ten nemůže.
Myslíš si, že může myslet šnek?
Jo.
A co voda, může myslet voda?
Nene.
Proč ne?
Protože taky nemá srdce. A teče.
A proč ten šnek může myslet?
Protože … No, to nevim.
A co třeba sluníčko na nebi. Může myslet?
Jojo.
A proč může?
Protože svítí a pohybuje se všelijak.
Aha. A co malý miminko? Může myslet?
Nene.
To ještě nemůže myslet? Proč ne?
Protože je malý a nemá ještě vůbec žádnej mozek a neví, co a jak.
A ty už můžeš myslet?
Jojo.
Ty už jsi velkej, viď. A když se tě zeptam, co je to myšlenka, jak si jí představuješ?
Myšlenka je třeba, když něco chci říct, tak to je myšlenka.
A můžeš se myšlenky dotknout?
Ne.
A můžeš ji vidět?
Ne.
Taky ne? Ani když zavřeš oči, tak nejde vidět?
To jo.
A můžeš ji slyšet?
Jo.
A proč?
Protože to řikám třeba. Když něco řikám třeba, tak to slyšim.
Aha. A kde je ta myšlenka, když ji myslíš?
V hlavě…?
A kde přesně?

V mozku?
Aha. A jak ten mozek funguje, že tam jsou ty myšlenky? Jen tak tam jsou, nebo něco dělají, nebo…?
Nevim.
Myslíš si, že ňáký slovo může být silný? Může mít sílu?
Ne.
A víš, co je to jméno?
Ano.
Třeba tvoje jméno je VítekDa, moje jméno je Adéla, tohle se jmenuje stůl. Všechno tady kolem nás má nějaké jméno. A jak si myslíš, že první člověk na zemi, kterej byl, věděl, že se slunce jmenuje slunce?
Protože ho viděl?
A kdo dal slunci to jméno?
Pán bůh?
A lidi, když se podívají na slunce, tak ví, že se jmenuje slunce?
Nevim.
A když víš, že to žlutý tam nahoře na nebi se jmenuje slunce, tak kde je to jméno?
V mozku?
Aha. A úplně na začátku, mohl si ten první člověk rozmyslet, že by říkal slunci třeba měsíc a měsíci slunce?
Ne.
Proč ne?
Protože slunce svítí a měsíc ten… jako že je tma.
Aha. Takže každé má své jméno a nejde to vyměnit. A myslíš si, že třeba ryba zná své jméno? Ví, že se jmenuje ryba?
Ne.
Proč ne?
Protože ta nemá mozek.
Ryba nemá mozek? A co třeba kámen. Může kámen vědět, že se jmenuje kámen?
Ne.
A proč ne?
Protože taky nemá mozek.
A co třeba tenhle stůl. Víš, že se jmenuje stůl?
Taky nemá nic, ani mozek.
A co třeba sluníčko? Ví sluníčko, že se jmenuje sluníčko?
Jo.
A proč?
Protože to má mozek.
A co vítr venku, když fouká, ví, že se jmenuje vítr?
Ne.
Proč ne?
Protože může foukat i v jiný zemi.
A sluníčko taky může svítit v jiný zemi?
Ne, to ne. To svítí jenom u nás.
A co třeba pejsek, ví, že se jmenuje pes?
Ne.
A proč?
Nevim… Mozek má, ale nevim.
Nevadí. Zdají se ti v noci někdy sny?
Jo.
Co je to ten sen? Jak bys mi to vysvětlil?
To je něco třeba, když chceš něco vidět, tak se ti to může splnit a je to ve snu. Sen je takový, že to vidíš v tý hlavě. Vidíš všechno, když zavřeš oči. Všechno to tam vidíš.
A odkud ten sen k tobě přijde? Kde vznikne?
V hlavě?
Aha. A když se ti zdá, tak je kde?
V mozku.
Taky v mozku? Neni někde před tebou nebo poblíž?
Ne.
A když by se ti někde zdál sen a já bych přišla do tý stejný místnosti a chtěla, aby se mi zdál stejnej sen. Jde to? Můžou mít dva lidi stejnej sen?
Jo.
A z čeho ten sen vlastně je?
Z hlavy?
A můžeš se ho třeba dotknout, toho snu?
Jo.
Můžeš?
Třeba, když ho vidíš někde, tak se ho můžeš dotknout.
A můžeš ho slyšet ten sen?
Ano.
Vidět ho můžeš taky?
Jo.
A mě by zajímalo, jestli je nějaký rozdíl mezi myšlenkou a snem, nebo jestli je to to samý?
Stejný.
Je to stejný?
Jo.
A přes noc můžeš mít myšlenky nebo se ti mohou zdát sny a přes den taky?

Jo.
Určitě jsi někdy pozoroval, že sluníčko ráno když vyjde je třeba tady a večer je na druhé straně. Čím je způsobeno, že takhle cestuje po obloze?
No, večer třeba v jedný zemi už je tma a jiný zemi už je třeba ráno.
Aha. A může si to sluníčko po obloze plout, kam chce?
Nene.
Je tam někdo, kdo mu říká, že musí plout sem a tam, nebo jak to je?
No, ono musí svítit tam, kde je ráno. Protože sluníčko musí takhle cestovat, protože by jinak nebylo nikde světlo a pořád by byla někde tma.
A kdyby tys řekl sluníčku, aby zrovna začalo svítit, fungovalo by to, nebo ne?
Nene.
Neposlechne tě?
Ne.
A když jsi byl někdy venku, tak sis určitě všimnul, že máš stín.
Jo.
Jak ten stín vzniká?
No, protože sluníčko svítí a ten stín se odráží třeba ode mě.
A myslíš si, že tomu stínu můžeš třeba přikázat, aby šel pryč?
No třeba, když půjdu domu, tak on půjde pryč, protože tam nebude světlo, a nebudu ho vidět.
A poslouchal by tě, kdybys mu řekl, aby šel třeba chvilku před tebou a chvilku za tebou?
Ne.
A můžeš mu utéct tomu stínu?
Ne.
Víš, co je to špendlík?
Jo.
Když bych tě píchla špendlíkem, cítil bys to? Jaký by to bylo?
Takový jako bolavý. Jako by tě tam píchla třeba vosa.
Když bych píchla špendlíkem třeba tenhle stůl, myslíš, že by to cítil?
Ne.
Proč ne?
Vlastně jo. Protože nemá hlavu ani srdce, ale může ho to bolet, protože může mít myšlenky ňáký.
Aha. A co třeba když bych píchla kámen, cítil by to?
Ne. Protože on je železnej tak jako ten špendlík a ono by ho to nebolelo, spíš by se třeba mohl zlomit.
Aha. A co třeba měsíc? Když by ses hodně vytáhl na nebe a došáhl bys na měsíc a píchnul ho, cítil by to?
Jojo.
A jak bys to poznal? Co by udělal? Co by řekl?
No, to nevim.
A co třeba kytičku, třeba pampelišku, když bys píchnul, cítila by to?
Jo.
A jak bys to poznal?
Protože může umřít. No, protože kdyžs jí píchnul, tak může spadnout, anebo zvadnout.
A když bys píchnul vodu?
Ne. Protože voda, když do toho píchneš, tak vodu to nebolí, protože to vůbec nemá nic. Když to píchneš tak to nebolí, protože to stejnak pluje a vůbec to nebolí.
A co třeba strom, když bys píchnul, cítil by to?
Jo.
A proč?
Protože ten už myslí, takže může třeba cítit a bolet a může taky zvadnout, nebo může mít smolu a plakat.
A co třeba tahlecta židle, ví že na ní sedíš?
Ne.
A když bys měl v ruce kámen a hodil bys ten kámen na zem, věděl by to?
Ne.
A třeba vítr venku, když fouká, ví, že fouká?
Jo. Protože je to takhle zima a studí tě potom ruce.
A může ten vítr foukat, kam chce?
Jo.
A co třeba sluníčko? Ví sluníčko, že dává světlo?
Jo.
A proč?
Protože má hlavu a může to vědět.
A když se na to sluníčko podíváš, ví to sluníčko, že se na něj díváš?
Jo, protože má hlavu a ví všechno, protože to prostě ví.
A jak poznáš, že je něco živý? Podle čeho to poznáš?
No, protože kytička, když vyroste, tak poznam, že je to živý. Nebo nějakej brouk, protože se hejbe, tak poznam, že je to živý.
Aha. A ještě podle něčeho to poznáš?
Ne.
A co třeba sluníčko je živý?
Jo.
A proč?
Protože má srdce. Kdyby nemělo srdce, tak by nebylo živý.
A co třeba ty, jsi živej?
Jo.
A jak to poznám?

No, protože to… No, to už nevim.
A co třeba svíčka, když jí zapálíš, je živá?
Jojo.
A proč?
Protože svítí, a když zhasne, tak je tu stín.
Co třeba kolo? Je kolo živý?
Jo.
A proč?
Protože má taky třeba myšlenky a když jezdí, tak se třeba hejbe. Může myslet.
A může to kolo jet, kam chce?
Jo.
A jak to funguje, že může jet, kam chce?
To nevim.
A co třeba mraky na obloze? Jsou živý?
Jo. Protože se hejbaj.
A co třeba kočka, je živá?
Jo, protože má srdce, má i oči a poslouchá taky všechno a má myšlenky a má to srdce.
Aha. A co třeba voda? Je živá voda?
Může.
Může být? Která je třeba živá?
Třeba když tryská, mohla by to bejt ta v horách.
A co třeba blesk, je živej blesk, když je bouřka?
No, jo. Protože ten se taky jako hejbe.
Aha. A strom je taky živej?
Jo. Protože má všelijaký… Třeba má taky srdce.
A co třeba vítr? Je taky živej? Může bejt vítr živej?
Jojo. Protože se taky hejbe.
Aha. A určitě jsi viděl někdy na obloze, jak plujou mraky?
Jo.
A mohou plout rychlejš, když by chtěly?
No.
Nebo proč někdy plujou rychlejš a někdy pomalejš?
Protože když třeba… když už by měl bejt večer, tak ty mraky jdou zakrejt to sluníčko.
A můžou ty mraky někam úplně zmizet?
To nevim.
A když by slunko chtělo přestat svít, může?
Nevim.
A může svítit sluníčko i v noci, když by chtělo?
Ne. Protože mraky ho pořád zakrývají, a i kdyby chtělo, tak ho ty mraky pořád zakrejvaj, protože měsíček právě svítí.
Aha. A když bys šel ven na procházku, jde to sluníčko s tebou? Nebo stojí?
Nene. Ono stojí. Protože svítí na celou zemi, tak nepotřebuje nikam jít.
A jak se dostalo to sluníčko na oblohu?
To nevim.
A bylo tam vždycky?
Skoro jo.
Aha. A třeba když byl tvůj prapradědeček malej, bylo už tam slunko?
Jo.
A ještě dávnějš, dávnjš, když byly třeba dinosauři, bylo už tam sluníčko?
No, trošku.
Aha. Takže přišlo postupně?
Jo.
A jak vypadá měsíc?
Když je úplněk, tak je celej kulatej a pak je takovej trošku kulatej a pak je takovej, když už je úplně kulatej, tak je úplněk, a potom zase zhasíná.
Aha. A proč se takhle mění?
Protože kdyby byla pořád tma, tak bysme nic neviděli.

Příloha č. 7 – rozhovor s Davidem

Tak mě by zajímalo, když zkusíš myslet na svůj dům, čím myslíš?
Hlavou.
Aha. A jak to v tý hlavě funguje?
No, pořád se tam něco hejbá, všude lítaj samý otázky.
Aha. A může třeba pes myslet?
No, jestli je hloupej, tak ne.
Aha. A jinak může bejt pes chytrej?
No… Jo.
A proč může chytrej pes myslet a hloupej ne?
No, hloupej, ten má hloupej mozek.
Aha. A proto nemyslí?

Ne. A ten chytrej je chytrej.
Aha. A co třeba kámen, může myslet kámen?
Ne. Protože nemá srdce, ani mozek.
A co třeba voda, může myslet voda?
Ne.
A co šnek?
Ten jo.
A proč?
No, když se chce rozmyslet, jestli chce tamhle to, nebo tamhle to.
A co třeba sluníčko na nebi, může myslet?
No, může.
Může? A proč?
No. To nevim.
A když se tě zeptám, co je to ta myšlenka?
No, myšlenka. To je takovej balón a v tom jsou všechny možný ty… jak se tomu říká… všechny možný myšlenky.
A můžeš se tý myšlenky třeba dotknout?
Ne.
To nejde? A můžeš ji třeba vidět?
Když spíš, tak můžeš.
A myslíš si, že nějaké slovo může bejt silné? Může mít sílu?
Jo.
A řekneš mi třeba nějaké?
Nene. To já nevim. No, třeba když vám umře tatínek, tak vás se to dotkne.
Tak to je silné?
Jo.
A víš, co je to jméno?
Jo.
Tak třeba ty jsi David, já se jmenuju Adéla a tohle je stůl. Všechno kolem nás má nějaké jméno.
Jo, třeba auto je Tatra.
Jojo. A jak si myslíš, že první člověk na zemi věděl, že se slunce jmenuje slunce?
No, to si musel vymyslet.
Aha. A kdo dal slunci to jméno?
No, asi ho to něco šlehlo a hned ho to napadlo.
Aha. A koho?
No, to nevim. Nějakýho troubu.
A kde je to jméno slunce? Je to na tom slunci, nebo je to někde napsaný?
Jo. Je to v knížce, já to mám taky v hlavě.
A mohli bychom to říkat naopak, že bychom slunci říkali měsíc a měsíci bysme říkali slunce?
Ne. Protože slunce svítí a měsíc svítí, akorát že je šedej.
Aha. A ví třeba ryba, že se jmenuje ryba?
Ne, neví.
A proč ne?
Protože jí to nikdo neřekne.
A ví třeba kámen, že se jmenuje kámen?
Ne.
A co slunce? Ví slunce, že se jmenuje slunce?
Jo.
A proč?
Protože mu to řekne mráček.
A mráček ví, že se jmenuje mráček?
Ne. Ale řekne mu to slunce.
Takže to ví, nebo to neví?
Nene.
A co třeba pes? Ví pes, že se jmenuje pes?
Jo.
Proč?
Protože já mám psa a říkám mu pes. Vždycky řeknu: „Pejsku, poď sem!“ a on příde.
Aha. A zdají se ti v noci někdy sny?
Zdaj.
A co to je ten sen, když bych to vůbec nevěděla?
No… Sen, to je taková představa, když chceš mít autíčko a nemůžeš ho mít, tak… tak se ti o něm zdá a myslíš si, že ho máš, ale ve skutečnosti ho nemáš.
A myslíš si, že sny jsou pravdivý?
Jo. Já jsem jednou chtěl tatru a dostal jsem jí.
A odkud ten sen přichází, když se ti zdá?
Z myšlenky.
Aha. A když se ti zdá, tak kde je?
No… Před očima.
A můžeš se toho snu dotknout?
Ne.
Můžeš ho vidět?
Ne.
Můžeš ho slyšet?

Jo.
A proč?
No, slyšet ho taky nemůžu.
Taky ne? A proč ne?
Protože sen se nehejbá, nechodí, nekašlá, nemluví a není opilej (smích).
Je nějakej rozdíl mezi myšlenkou a snem?
Jo.
A jakej?
Protože sen se ti zdá a myšlenka to myslíš.
A jinak vypadj podobně, nebo každej jinak?
Každej jinak.
Aha. A určitě jsi někdy pozoroval, že sluníčko vyjde třeba tady a večer je na druhé straně. Čím to je, že takhle běhá po obloze?
No, kdyby byl měsíc a slunce vedle sebe, tak by to slunce zakrývalo ten měsíc a na tý zeměkouli v jinym… někde jindy, tak tam by byla úplná tma.
A může si to sluníčko plout na obloze, kam chce?
Ne.
A třeba poslechlo by tě, když bys mu řekl, aby svítilo?
Nene. Když bude svítit, tak řeknu: „Sluníčko, sviť!“ a ono bude svítit.
A pozoroval jsi někdy stíny? Máš ty svůj stín?
Jo.
A můžeš třeba tomu stínu přikázat, aby šel pryč?
Nene.
A proč to nejde?
Protože to se odráží od tebe a jak ty stojíš, buď měsíc, anebo slunce, a když si takhle, takhle stojíš, tak ono se odráží a tady máš hlavu.
A třeba můžeš tomu stínu utéct?
Ne.
Je pořád za tebou?
Jo.
A poslouchá, nebo neposlouchá?
Neposlouchá.
A víš, co je to špendlík?
Jo.
A když bych tě píchla špendlíkem, cítil bys to?
Cítil.
A jaký by to bylo?
No, píchlo by to.
A bylo by to příjemný, nebo nepříjemný?
No, příjemný.
A cítil by třeba tenhle stůl, žes ho píchnul špendlíkem?
Ne.
A proč ne?
Protože nemá ani žílu, protože nemá duši, není tlustej a je to jen vobyčejnej stůl. Jo, a nemá srdce.
Aha. A třeba kámen, když bys píchnul, cítil by to?
No. Necítil, protože je tvrdej. Když bys do něj píchla tim špendlíkem, tak s tim špendlíkem je amen.
A když bys píchnul venku kytku, třeba pampelišku, cítila by to?
Jo. Protože je to rostlina.
A rostliny můžou cítit?
Jo.
A když bys píchnul venku vodu?
Ta by to necítila.
A co třeba strom?
Jo.
A proč?
No, protože když mu urvete větev, tak jeho to taky bolí.
A ví třeba tahlecta židle, že na ní sedíš?
Nene.
Proč to neví?
Protože nemá oči, nemá srdce, nemá duši a nemá další bláboly.
A když bys měl třeba v ruce kámen a hodil bys s ním na zem, věděl by to ten kámen?
Jo.
A proč?
Protože cítí, že se třese, že něco bouchne a jeho to bolí.
A třeba když venku fouká vítr, ví ten vítr, že fouká?
Jestli to dělá naschvál, tak to ví.
A dělá to naschvál, nebo ne?
No, jestli má škytku, tak za to nemůže.
A jak poznáš, že je něco živého?
Že se to hejbe.
A ještě nějak to poznáš?
No, když to vezmeš a ono se to najednou hejbá. A slyšíš, že to dejchá.
A ty seš třeba živej?
No, kdyby sem nebyl živej, tak bysem nebyl.

A co třeba auto, to se hejbá. Je teda živý?
No, to se hejbá a má svojí duši.
A ježivý, nebo ne?
Je.
A co třeba svíčka, když ji zapálíš?
Neni.
A co třeba sluníčko na obloze, je živý?
Jo.
A proč?
Protože se hejbá.
A co třeba kočka, je živá?
Jo (smích).
Proč?
Protože se hejbá, a taky dělá mňau.
A co třeba mraky? Taky sou živý?
Ne.
Proč ne?
Protože když stoupnete na ten mrak, tak propadnete.
Aha. A třeba strom, je živej?
No… Jo i ne.
A zkusíš mi to nějak vysvětlit.
No, jako já jsem strom a urvou mi větev, tak to je jako kdyby vám urval někdo ruku.
A proč ne?
Co?
No, ty jsi říkal jo i ne, tak proč ne?
No, ne protože, když nemá ty, když do něj někdo kopá, tak to asi necítí.
A viděl jsi někdy mraky, jak plujou po obloze? Můžou plout rychlejš, když by chtěly?
No… Ne.
Proč ne?
Protože nejsou živý.
A třeba mohly by odejít, když by chtěly? Třeba dneska na obloze není moc mraků, tak kde jsou?
No, ty se změnily v kapky, protože pršelo.
A když jdeš venku, co dělá sluníčko? Stojí, nebo jde za tebou?
No. Stojí, ale když jdete, tak je pořád na jednom místě, ale máte pocit, že jde za váma.
A jak se to sluníčko dostalo na oblohu?
No, že se otáčí zeměkoule a to sluníčko tam pořád stojí a jak se ta zeměkoule otáčí, tak na jedný zeměkouli je noc a na druhý je ráno. Nebo na druhý odpoledne, jako tady.
A bylo tam to sluníčko vždycky?
No, to se střídá.
Jak to myslíš?
No, je ráno – večer – ráno – večer…
Takže se to střídá?
Jo.
A když byl tvůj prapradědeček malej, bylo už tam sluníčko?
Jo, bylo.
A když ještě dávnějš byly dinosauři, bylo už tam sluníčko?
Bylo.
A jak vypadá měsíc?
No. Měsíc, to je takový kulatý. Takovej kulatej a jsou v tom díry.
A je pořád takhle kulatej nebo je ho někdy půlka?
Jo. Někdy je půlka a někdy zmizí.
A proč to tak je?
No, jak svítí slunce a to… měsíc je tam venku, trošku tam, kde neni slunce, jeho půlka svítí a ta slunce neni vidět.
A myslíš si, že je Praha, to město, starší než Vltava, ta řeka ve městě? Nebo je starší řeka?
Město je starší.
A jak to město vzniklo?
No. Někdo ho postavil.
Aha. Někdo ho postavil. A jak se sem potom dostala ta řeka?
Někdo vykopal velkou díru a z ňáký tý země tam vytekla voda.
Víš, co je to noc?
Jo.
Co to je?
To je takovej den, kdy se má spát.
Aha. A proč je v noci tma?
V noci? Protože měsíc nezáří, nemá paprsky, jen svítí.
Aha. A odkud se ta tma bere?
Ta se bere… když je třeba dům… takhle… tak tam v koutě je úplná tma, neni tam světlo, nic.
A můžeš takovou tmu udělat u sebe v pokoji?
Jo.
A jak to uděláš?
No, že zhasnu světla, dam dolů záclony a zazdim se.
A jak vznikly kameny, víš? Z čeho jsou?
No. To nevim. Asi když byla doba kamenná, tak vznikly.

A co to je za hmotu?
To je takovej tvrdej. Já jsem ho jednou měl a hodil na zem a úplně bum.
Úplně se rozbil?
Jo.
A když bys nějakej kámen chtěl, kde ho získáš?
Na zemi… Třeba jak jsou zdi, tak v tom… Jak jsou zdi u nás, u babičky, tak jsou tam takhle kameny a hlína.
Takže když bys potřeboval nějakej kámen, tak půjdeš k tý zdi a tam bude.
Jo.

Příloha č. 8 – rozhovor s Vojtou

Mě by zajímalo, když myslíš na svůj dům, kde bydlíš, ať už je to dům, nebo byt, tak čím myslíš?
No. Že je žlutý…
Ne, čím myslíš? Kde jsou ty myšlenky?
(ticho)
Třeba myslíš nohou?
Jak jako nohou?
No, jestli tam máš myšlenky.
No, tak trošku.
Myslíš třeba okem?
Hm.
Nebo čím myslíš? Myslíš třeba hlavou?
Hm. Jo, protože myslim všechno.
Myslíš všechno? Aha. A myslíš si, že třeba může myslet i pes?
No. Tak trošku.
A proč trošku?
No. Protože občas dělá blbosti a občas ne.
A když nedělá blbosti, tak může myslet? Nebo obráceně když dělá blbosti, tak může myslet?
No, když nedělá blbosti, tak… já nevim (smích). Buď přemejšlí, nebo nepřemejšlí.
Aha. A co třeba kámen? Může myslet kámen?
Ne.
A proč ne?
Protože nemá srdce a nežije.
A co třeba šnek? Může myslet šnek?
Jo. Ale musí myslet pomalu, protože když tam je třeba kamarád, tak tam bude asi za dvě hodiny.
To jo. A co voda? Může myslet voda?
Ne. Neni živá… Teda je živá. Je živá.
A může myslet?
Ne. Teda živá, jako že je pitná, tak jsem to myslel.
A co třeba sluníčko na obloze? Může myslet?
Ne (smích).
Proč ne?
Protože nemá srdce. Je to země.
A co třeba malý miminko, může myslet?
No, to trošku blbne.
A když se tě zeptám, co je to myšlenka?
Myšlenka je… co máš v mozku… a ještě je…
Můžeš jí třeba vidět tu myšlenku?
Ne.
A můžeš jí třeba slyšet?
Ne.
Proč ne?
Protože.
Protože? A můžeš se jí třeba dotknout?
Ne.
A myslíš si, že jsou některá slova silná? Že mají sílu?
Ne.
A víš, co je to jméno?
Jo.
Třeba tvoje jméno je…
Vojta.
Moje jméno je Adéla, tohle se jmenuje stůl.
Jo, nebo lavice.
Jojo, všechno kolem nás se nějak jmenuje. A jak třeba první člověk, co byl na zemi, věděl, že se slunce jmenuje slunce?
No, že svítí…
Aha. A kdo dal slunci to jméno?
Ten, který to viděl jako první, který se objevil jako první na planetě.
Aha. A kde je to jméno?
Nevim.
To nevíš? A myslíš si, že bychom to mohli vyměnit a říkat třeba slunci měsíc a měsíci slunce?

(smích) To nejde!
Proč ne?
Protože měsíc dává tmu a slunce dává světlo.
Myslíš si, že ryba zná svoje jméno?
(smích) No jo, zná. Ňáká ryba má třeba jméno losos a tak…
A ví, že se jmenuje losos?
No.
A ví třeba kámen, že se jmenuje kámen?
Jo!
A proč?
Protože kámen je kámen.
A ten to ví prostě?
Jo.
A ví třeba slunce, že se jmenuje slunce?
Jo. A ten třeba… ten je hooodně… ten je třeba o hodně větší než naše zeměkoule.
Aha. A ví pes, že se jmenuje pes?
No, když ho ještě nepojmenuješ, tak se pořád jmenuje pes.
A ví to ten pes?
No…
A zdají se ti v noci někdy sny?
Jo. Mně i strašidelný.
I strašidelný?
Jo. Mně hooodně. Zdají se mi vždycky… bejvaj takový, že se musím bát.
Aha. A co je to ten sen?
Sen je hezký a máš to tady v hlavě a ty to prostě vidíš.
Takže sen můžeš vidět. Můžeš ho i slyšet?
Co?
Můžeš sen slyšet? Můžeš slyšet něco, když se ti sen zdá?
Jo.
A můžeš se ho třeba i dotknout?
Ne.
Proč ne?
Protože.
Aha. A odkud ten sen přichází k tobě? Kde vzniká?
V hlavě.
A když se ti zdá, tak kde je?
Ehm. Před tebou. Jako že se ti nemůžou otevřít oči a pak je to ten sen.
A kde je ten sen? Přímo před tebou, nebo až kousek dál?
No, před tebou, za tebou, vlevo, vpravo…
Všude kolem tebe?
Jo.
A když se ti ten sen zdá a já bych přišla do stejný místnosti, mohl by se mi zdát stejnej sen?
Ne.
Proč ne?
(smích) Protože… třeba… protože by se musel naklonovat…
Je nějakej rozdíl mezi myšlenkou a snem?
No. Myšlenku máš pořád v hlavě a můžeš na to zapomenout, na sen, ten už vidíš.
A v noci se ti zdá jenom sen nebo můžeš mít i myšlenky?
No. Jenom sen… Nebo noční můru.
Určitě sis všimnul, že sluníčko vyjde ráno třeba tady a večer je na druhé straně.
No. Tady je Země… Máma mi ukazovala, že tady je Země, tady je sluníčko a tady je měsíc.
Aha.
A když je noc, tak nějak takhle jdou (frrr). A když udělám tohle tak slunce oběhne naší celou zeměkouli sedmkrát. Sedmkrát! A když se ráno podíváš z jednoho okna, tak vidíš sluníčko, a večer musíš jít k jinému oknu, abys to sluníčko viděl.
Mezitím se to pootočí celý…
No právě! Když udělám tohle, tak slunce oběhne celou zeměkouli sedmkrát!
A může to sluníčko běhat po tom nebi, kam chce?
No, ono neni v nebi. Je jako by dál ve vesmíru, tam jak jsou taky planety a tak.
Aha. A může to sluníčko, kam chce? Nebo mu to někdo říká?
No. To je v podstatě automat. V podstatě ten svět se hejbe… ta země koule… jako Německo a tak… (smích)
A myslíš si, že kdybys řekl sluníčku, aby začalo svítit, že by tě poslechlo?
Ne!
Proč ne?
(smích) Protože to neni tvůj sluha.
Určitě jsi někdy venku pozoroval, že máš stín…
Jo, už asi čtyřikrát.
Co to je ten stín? Jak vzniká?
No… to nevim… nevim, jak vzniká. Ale dává tmu trošku.
Trošku tma? A můžeš mu přikázat, aby šel pryč?
Ne!
Proč ne?
Protože to neni tvůj sluha.
A můžeš mu třeba utéct?

Ne, protože ten stín je pořád za tebou.
Aha. A víš, co je to špendlík?
Špendlík? Ten je… jako hřebík.
Jojo, takový malý hřebík… A když bych tě píchla tím špendlíkem, cítil bys to?
Jo.
Jaký by to bylo?
Hrozný.
A když bych píchla špendlíkem tenhle stůl, myslíš, že by to cítil?
Ne.
Proč ne?
Trošku jo… trošku by se rozbil…
A proč ty to cítíš?
No, stůl je materiál. A my nejsme jako z materiálu, takže nám to může píchnout až do krve.
Aha. A co třeba kámen, když bys píchnul, cítil by to?
Neee. Protože ten je z výrobku.
A co třeba kytka venku, nějaká pampeliška, cítila by to?
No, ta by se uřízla.
Když bys jí píchnul?
Jo.
A cítila by to, nebo ne?
No, kytka je živá, tak asi jo.
A co třeba voda, když bys jí píchnul?
Nejde to.
Nejde to? A co třeba strom, když bys píchnul, cítil by to?
No, trošku. Třeba ten okraj… byl by trošku… měl by tam díru.
Aha. A cítil by to?
Jo, cítil.
A když by ses hodně, hodně vytáhnul až na nebe a píchnul bys tam mraky, cítily by to?
Ne.
Proč ne?
Protože by se tam udělala díra. Velká díra.
Aha. A třeba tahle židle, na které sedíš, myslíš si, že ví, že na ní sedíš?
No… jo.
Proč to ví?
Protože jí to bolí.
A když bys měl v ruce kámen a hodil bys ten kámen na zem, věděl by ten kámen, žes ho hodil, že spadnul?
Ehm, jo.
A proč?
Protože ho to bolí…
A když se podíváš třeba na sluníčko, ví to sluníčko, že se na něj díváš?
Ne, protože nemá oči.
Aha. A jak poznáš, že je něco živý?
No, voda je živá…
Ale jak to poznáš?
No, nevim.
A třeba ty si živej?
Jo.
A jak to poznáš?
Protože jsme člověk a mám srdce.
A sluníčko je živý?
Nene.
A co třeba svíčka, když ji zapálíš, je živá?
Ne. Ta jenom hoří… a víří se.
To není živý?
Ne.
A třeba kolo?
Neni živý.
A auto?
Ne.
Proč ne?
Protože neni živý, nemá srdíčko.
Aha. A co třeba kočka? Je živá?
Jo.
A proč?
Má srdíčko.
A co třeba strom, je živej?
Ehm. Příroda je živá, takže jo.
A jak to poznáš? Proč je živý?
No, nevim, ale říkal mi to táta.
A co třeba blesk, když je bouřka, je živej?
Ne.
Proč ne?
Nemá srdíčko.

A viděl si někdy, jak mraky plujou po obloze?
Jo.
A mohly by plout rychlejš, když by chtěly?
Ne.
Proč ne?
Musí, jak se hejbá ta Země. Země se hejbá pomalu…
Takže musí taky pomalu?
Jo.
A mohly by někam zmizet, když by chtěly?
No… Můžou. Když je sluníčko a sluníčko ty mraky pálí.
A proč je třeba dneska málo mraků? Kde jsou ty ostatní?
Schovaný.
A když jdeš ven, kde je to sluníčko? Stojí na místě, nebo jde za tebou?
Točí se pořád kolem tý zeměkoule. Asi lítá padesátkrát za sekundu.
Aha. A jak se to sluníčko dostalo na oblohu?
Protože je ve vesmíru?
Aha. A bylo tam to sluníčko vždycky?
Na tom místě?
No, jestli tam bylo, třeba už když tvůj prapraprapradědeček byl malej jako ty, bylo tam sluníčko?
No, tady je Země, tady je Měsíc… No, tak asi jo.
Aha. A jak vypadá měsíc?
Měsíc má takový díry, odkud jde pára.
A jakej má tvar?
Kulatý.
A je pořád kulatý?
Jo.
Ale někdy je ho půlka, že jo? A někdy je ještě menší?
Jo.
Proč?
Protože ho zakrývá slunce?
Aha. A Jak si myslíš, že vznikla Praha?
Hm. Nevim.
A byla tady Praha dřív, nebo tady byla dřív Vltava?
(ticho)
Vltava je řeka.
To vim. No, asi tady byla dřív rebublika, nebo jak se to řekne.
Republika?
No.
Aha. A potom bylo co dřív – Praha, nebo Vltava?
Praha.
A až potom Vltava?
Jo.
A jak vznikla ta Praha?
Nevim.
A jak se sem dostala ta řeka?
Ehm… To taky nevim.
A víš, co je to noc?
Noc? To je tma! Černá…
A odkud se bere ta tma?
Od měsíčku.
Aha. A můžeš tu tmu si udělat v pokoji?
Zhasnu.
A to stačí?
No, ještě zatáhnu. Ale nejlepší to je udělat v noci (smích).
A proč je tma v noci a ne přes den?
No, je v noci, protože měsíček je ve dne zakrytej sluníčkem. Ne! Vlastně měsíček je tady, tady je Země a tady je sluníčko. Vždycky půlka Země má slunce, a druhá půlka má tmu.
Aha. A víš, co je to kámen?
Kámen je… takovej hodně těžkej materiál…
A z čeho je ten kámen?
Z kamene.
A jak vznikl kámen?
Ehm. To… z toho… kamennýho biomu.
Kamennýho čeho?
Biomu. To je anglicky. Biome! Jako že jsou tam hodně kamenů.
Aha. Když bys potřeboval ňákej kámen, kde ho najdeš, kde ho získáš?
No. Hodně sem ho našel jako na vodě. My jezdíme na vodu jako a tam jsou kameny. Já už jsem nes dvacetikilovej kámen!

Příloha č. 9 – rozhovor s Filipem

Mě by zajímalo, když bys myslel na svůj dům, tak čím myslíš?
Byt?
Aha. Ale kde máš ty myšlenky? Čím myslíš? Myslíš třeba nohou?
Ne!
Myslíš třeba okem?
Ne!
Čím myslíš?
Mozkem! (smích)
A co je to ten mozek?
To je taková věc v hlavě, kterou používáme, abysme mysleli.
Aha. A jak to tam funguje to myšlení?
Když paní učitelka něco řekne a my to máme udělat, tak musíme zapojit ten mozek.
Aha. A jak si tam představuješ ty myšlenky? Jak to tam vypadá?
Hm. Abychom to neměli špatně, tak potřebujeme nad tím přemýšlet.
Aha. A jak vypadá taková myšlenka? Co to je?
Hm. To je taková věc, kterou potřebujem, abysme to vymysleli.
Aha. A může třeba pes myslet?
Ne!
Proč ne?
Protože on by pak myslel na něco špatnýho, co by neměl dělat.
Aha. A může třeba kámen myslet?
Ne! Protože nemá mozek.
A může třeba šnek myslet?
Ne. Protože nemá moc velkej mozek.
Jenom malej? A když máš malej mozek, tak nemůžeš myslet?
Ne, větší. Ten já mám!
To je jasný! A co třeba voda? Může myslet voda?
Nemůže! Ta nemá mozek (smích).
A co třeba malý miminko? Může myslet?
Ne!
Proč ne?
Protože ještě není moc velký na to, aby myslelo.
Aha. A mě by ještě zajímalo, jestli myšlenku můžeš vidět?
Ne!
Ani když zavřeš oči?
Jo!
To jí můžeš vidět?
Ne!
A můžeš jí slyšet?
Ne!
Taky ne? Proč ne?
Protože ona nemá oči ani pusu! (smích)
Aha. A může být nějaké slovo silné? Mít sílu?
Jo.
A třeba řekneš mi silný slovo?
Skála.
To je silný? A proč?
Aby se na ní udrželi lidi, co po ní lezou.
Aha. A ještě nějaký znáš silný slovo?
Letadlo!
Letadlo je taky silný?
Jo.
A víš, co je to jméno?
Ne. Teda jo!
Třeba tvoje jméno je Filip, moje jméno je Adéla, tohle se jmenuje stůl nebo lavice, všechno kolem nás má nějaké jméno.
Hm.
A jak třeba věděl první člověk, co byl tady na zemi, že se slunce jmenuje slunce?
No, aby nám svítilo.
Ale jak to věděl? Přečetl si to někde, napadlo ho to, řekl mu to někdo?
Napadlo ho to nebo mu to někdo řek.
A víš, kdo mu to řek?
Ne.
A kdo dal slunci jméno?
Nevim.
A kde je to jméno toho slunce?
Ve vesmíru.
Tam je to jméno?
Jo.
A všichni to potom ví?
Jo, ono je vidět z nebe.

A mohl si to třeba ten první člověk rozmyslet a říkat slunci měsíc a naopak měsíci slunce?
Ne! (smích) Protože měsíc je bílej, což to slunce je zase žlutý.
To jméno patří k tomu, nejde vyměnit?
Nejde. To by byla pak kravina.
A třeba ryba ví, že se jmenuje ryba?
Hm, protože je ve vodičce.
A ví to, že se jmenuje ryba?
Neví!
A proč to neví?
Protože nemá mozek. Protože má takovej pidi midi malilinkatej mozeček.
A s tím nejde myslet?
No, akorát na to, kam pluje.
Aha. A třeba kámen? Ví, že se jmenuje kámen?
Ne.
A třeba sluníčko ví, že je sluníčko?
Ne.
Proč ne?
Protože nemá mozeček!
A třeba pes může myslet?
Jo.
A ví, že se jmenuje pes?
Ne.
To neví?
Ne, ale může myslet akorát na kočky, aby je prohnal.
A zdají se to v noci někdy sny?
Jo.
A co je to ten sen, když bych vůbec to nevěděla, jak bys mi to vysvětlil?
No, když spíš, tak on třeba příde. Někdy von v noci a nic mi neřiká. Jenom von: A já ti dam facku!
To je nějakej zlej sen!
Jo!
Nebo: Já ti dám ty uličníku, že se nestydíš. No, to jsem šel radši za Stigoškem, než poslouchat takovéhle řeči.
No, jasně, takovej sen neni pěknej! A odkud ten sen přišel?
Z hlavičky. Z mozku.
Aha. A když se ti ten sen zdá, tak kde je?
Vedle mě.
Že ho můžeš vidět?
Ne!
Nemůžeš ho vidět?
Jenom toho uličníka.
A můžeš ho slyšet?
Ne.
A můžeš se ho dotknout?
Ne! Von je neviditelnej!
A když bych byla ve stejnej místnosti, jako ty bys spal a zdál se ti sen, mohla bych mít stejnej sen?
Ne!
A proč ne?
Protože každý má sen trošku jiný, než ten druhý.
A je nějakej rozdíl mezi snem a myšlenkou, nebo je to to samý?
Je tam rozdíl, že myšlenka, ta myslí, ale sen, to je aby se nám to zdálo.
A sluníčko, když ráno vyjde, tak je na jedné straně a večer, když zapadá, tak je na druhé straně…
Ráno sluníčko je a večer už je za horama a to už je venku měsíc, buď je kulatý, nebo je ho půlka, nebo je rohlíček. (smích)
Aha. A může se to sluníčko hejbat po té obloze?
No, ono pořád chodí za mnou.
Takže když jdeš ven, tak jde sluníčko za tebou?
Jojo. Ono jde, kam du já, tak ono taky a za mnou jde ještě měsíc.
Měsíc taky? Když jdeš večer třeba na procházku, tak ti měsíc svítí na cestu a jde s tebou?
To se nemůže zastavit. Jsem včera měl lego a von mi možná včera rovnou fičel do okna včera v noci a to mi moc nedělá dobře na oči.
Tak sis moh třeba zatáhnout?
To nešlo, oni tam nebyly závěsy.
Tak ses třeba otočil?
No, když sem se otočil, tak von svítil na stůl a pak se otočil zase zpátky.
Tak to je s ním těžký, že jo?
Hm.
A může si to sluníčko plout po obloze, kam chce?
Ne.
A ty mu můžeš říct, aby šlo s tebou na procházku?
Nemůžu! Ono mě totiž neslyší, nemá uši.
A jak to, že s tebou chodí?
Protože to ví.
Aha. A když jsi byl někdy venku, tak jsi měl stín, víš co to je?
Jojo. To je takový šedivý stín, když je noc a ono se jde někde, tak je stín na zdi. Nebo je stín auta, voni maj takovou rychlost, můžou rychle odfrčet.

Můžeš třeba tomu stínu tvýmu přikázat, aby šel pryč, když už ho nechceš?
Nemůžu.
Proč ne?
On si odejde sám.
A kdy odejde?
Až budu třeba doma.
Tak už tam není?
Ne.
A můžeš mu třeba utéct?
No… On mě někdy pozoruje a pak zase odejde.
Aha. A víš, co je to špendlík?
Jo. Tím něco zašpendlíkuješ.
Jojo. A když bych tě tím špendlíkem píchla, cítil bys to?
Jo!
A bylo by příjemný, nebo nepříjemný?
Nepříjemný.
To bys třeba zakřičel au, viď?
Jojo. To už se mi jednou stalo. Na táboře.
A když bych tím špendlíkem píchla tenhle stůl, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože je dřevěnej.
Takže to nemůže cítit?
Nemůže.
A když třeba tím špendlíkem píchla kámen, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože je moc tvrdý.
A když bych píchla třeba kytku, třeba pampelišku, cítila by to?
Jo.
Proč?
Protože ona je takový jemný, že může spadnout.
A když by ses hodně, hodně vytáhnul až na nebe a píchnul třeba měsíc, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože měsíc je ve vesmíru.
Aha. A mohl bys píchnout vodu?
Ne. Ta by to necítila.
A co třeba strom, když bys ho píchnul, cítil by to?
Cítil.
Proč?
Protože on je tvrdej, ale cítí trošku, když třeba hodně fičí vítr, tak ona ta větev může prasknout. Když jsme šli do školy, tak jsme viděli ty větve a bylo jich tam asi šest.
A ví třeba tahlecta židle, že na ní sedíš?
Neví.
Proč ne?
Nemá přece žádnej mozeček.
A když bys měl v ruce kámen a hodil bys ho na zem, cítil by to ten kámen?
Ne. Protože je tvrdý.
A ví třeba vítr venku, že fouká?
Neví, protože má rozum vyfoukaný.
Aha. A může foukat venku, kam chce?
Může.
Může si vybrat?
Jo.
A může začít foukat, kdy chce?
No, oni to nejdřív hlásí v počasí a pak bude vítr, nebo bude sněžit, nebo bude pršet, nebo bude jasno, nebo polojasno.
Aha. A jak poznáš, že je něco živý?
Protože se to hejbe.
A ještě podle něčeho?
Ne.
Třeba ty jsi živej?
Jo.
A jak to poznáš? Hejbeš se?
Mluvim. A já to prostě můžu poznat.
A co třeba auto se taky hejbe, je živý, nebo neni?
Neni.
Proč ne?
Protože nemá nohy!
Takže musí mít nohy?
No, ono se pohne, jenom když otočíš klíčkem.
Aha. A co třeba svíčka, když jí zapálíš, je živá?
Ne!

Není?
Je na místě, kde je.
A co třeba sluníčko je živý?
Ne.
A co třeba kočka, je živá?
Jo.
A proč?
Aby mohla chytat myši.
Aha. A co třeba hora je živá?
Ne!
Proč ne?
Protože nemá nohy, ani mozeček a vlasy.
A co strom je živej?
Ne!
Proč ne?
Protože se nemůže odlepit od země, když fičí vítr, tak ho může vyrvat i s kořenem.
A vítr je živej?
Jo.
A proč?
Aby mohl foukat.
Aha. A co třeba kolo, je živý?
Ne. Protože kolo stojí někde, a když na něj nasedneš a držíš řídítka, tak ono se rozjede.
A co třeba blesk, když je bouřka, je živej?
Ne. Akorát dělá tfum.
A není živej?
Není.
A viděl si někdy, jak mraky plujou po obloze?
Jo.
A mohou plout ty mraky rychlejš, když by chtěly?
Ne. Protože nemůžou.
A mohl by odejít, když by chtěly?
Jo. Oni to nejdřív nahlásí…
A pak odejdou?
Jo.
A jak se dostalo sluníčko na oblohu?
To je taková žlutá koulička ve vesmíru, což měsíc je zase bílý.
A jak se tam dostalo?
Ono připlulo asi z vesmíru.
A bylo tam vždycky?
Ano.
Už když byl tvůj prapradědeček malej?
Jo.
A jak vypadá měsíc? Ty už jsi mi to trošku říkal…
Takovej kulatej, velkej a je bílej.
A je pořád kulatej?
Jo!
A není ho někdy třeba jenom půlka?
To je. Ale rozdělit se nedá.
To je pravda. A proč ho vidíš jenom kousek?
Je tam někde, za nějakou planetou.
Aha.
A v noci, teda ráno zase příde a pak jde zase za hory.
Aha. A je starší Vltava, řeka, co teče v Praze, nebo Praha?
Vltava?
Aha. A jak vznikla Praha?
Po chvíli než ta řeka.
A jak vznikla Vltava?
Ono hodně pršelo a nepřestalo a tak vznikla Vltava.
A víš, co je to noc?
Noc… noc je, že když se ztratí ráno a jsou hvězdy, kterých se nedá dotknout na nebi, protože jsou ve vesmíru, a tam je i měsíc. A kde jdu já, tam jde on.
A proč je v noci tma?
Aby se dalo spát.
Aha. A odkud se ta tma bere?
Ono to jde tak, že ráno se ztratí a večer je noc.
A můžeš tu tmu vyrobit u sebe v pokoji?
Ne.
Proč ne?
Protože ona se udělá sama.
Když zmizí sluníčko?
No, když už je trochu večer. Oni jsou na nebi takový červánky a já sem viděl i žluté.
A co je to kámen?
To je taková věc, která je černá a může mít jakoukoli barvu. A je moc tvrdá, když s ní uhodíš, tak se někdy i rozbije.

Aha. A z čeho je ten kámen?
Z tvrdýho materiálu, kterej se dá trošku rozbít.
A jak vzniknul?
No, on se udělal nejdřív ten materiál a pak se nabarvil těma barvama.
Aha. A když bys nějakej kámen chtěl, když bys nějakej potřeboval, kde ho vezmeš?
Najde se. On někde může ležet.
A může ležet tady ve třídě?
Ne (smích).
A kde?
Venku.
A co je to obloha?
Obloha je taková modrá, někdy i s mrakama a je ve vesmíru a i z vesmíru de vidět.
A z čeho je?
Z takový modrý hmoty, která se může roztávat.
A když by ses hodně, hodně natáhnul, moh by ses jí dotknout tý oblohy?
Ne.
Proč ne?
Protože je ve vesmíru a ve vesmíru, tam se můžeš dotknout jenom z rakety.
Takže kosmonauti, kteří letí v raketě, se můžou oblohy dotknout?
Jo.

Příloha č. 10 – rozhovor s Kristýnou

Já se tě nejdřív zeptám, zkus myslet na svůj dům, kde bydlíš, a mě by zajímalo, kde máš myšlení, kde myslíš?
V mozku.
A jak si mozek představuješ? Co to je?
Že ho máme uvnitř hlavy.
Aha. A jak to tam funguje?
Že pracuje.
Aha. A jak jsou tam ty myšlenky? Jak si je představuješ?
Nevim.
Máš nějaký domácí zvířátko?
No. Mám jednu rybičku.
A myslíš si, že rybičky taky můžou myslet?
Jo.
Mají mozek taky?
Jo.
A co kámen? Může myslet kámen?
Ne.
A voda?
Ne.
Proč ne?
Protože ona je… jen takhle placka.
Aha. A co šnek třeba?
Jo.
Ten může? Má teda mozek, nebo jak to funguje u šneka?
No. Má mozek.
Aha. A co třeba sluníčko?
Ne.
Nemůže myslet?
Ne.
A miminko?
Může.
I když je tak malinký?
Jojo.
A co kůň? Kůň může myslet?
Jo.
A jak si představuješ myšlenku?
Nevim.
A můžeš jí vidět?
Jo.
A můžeš jí vidět líp, když zavřeš oči?
Nevim.
A můžeš jí slyšet?
Ne.
A můžeš se jí dotknout?
Ne.
A mozku se můžeš dotknout?
Jenom hlavy.
A jak si představuješ, že si něco pamatuješ? Jak to funguje v hlavě?

Že na něco myslim.
A když si na to chceš potom vzpomenout?
Tak si nevzpomenu.
Někam se to ztratí?
Jo.
A může bejt nějaký slovo silný? Mít sílu?
Ne.
A může mít slovo Superman sílu?
Jo.
A má sílu to slovo, nebo ta postava?
Postava.
A víš, co je to jméno?
Jo.
Třeba tvoje jméno je Kristýnka, moje jméno je Adéla. Všechny věci kolem nás mají nějaké jméno… Když si představíš, že byl úplně první člověk na zemi, jak věděl, že se slunce jmenuje slunce? Jak věděl to jméno slunce?
On myslel.
Vymyslel to jméno?
Jo.
A mohl říkat, že by se slunce jmenovalo měsíc a měsíc by byl slunce?
Ne, protože měsíc je jenom večer…
A úplně na začátku, mohl by říct, že se slunce jmenuje měsíc a měsíc slunce?
Je to obráceně.
Aha. A kdo si myslíš, že dal slunci to jméno?
Ten první člověk to vymyslel.
A kde to jméno je vlastně?
Nevim.
Je třeba u tebe v hlavě, nebo je na tom slunci, nebo je někde napsaný?
Je u mě v hlavě.
Aha. Takže člověk, kterej mluví nějakym jinym jazykem bude slunci říkat jinak?
Jo.
Zná ryba svoje jméno? Ví ryba, že se jmenuje ryba?
Ne, neví to.
A proč ne?
Protože ona nemluví. Ona dělá jenom… Je němá.
A co kámen? Ví, že se jmenuje kámen?
Ne.
A co stůl? Ví, že se jmenuje stůl?
Ne.
A co slunce? Ví, že se jmenuje slunce?
Ne.
A vítr?
Ne.
Určitě se ti zdají v noci sny. Co to je ten sen?
No… Že se nám něco zdá.
A co se jim může zdát?
Něco hezkýho, nebo ošklivýho?
A odkud ten sen přichází, když se ti zdá?
Z hlavy.
A když se ti ten sen zdá, kde je?
U mě v hlavě…
A když bych byla ve stejnej místnosti jako ty a chtěla, aby se mi zdál stejnej sen, tak může?
Ne.
A když by ses snu chtěla dotknout, můžeš?
Ne.
Nejde to.
Nene.
A můžeš ho slyšet?
Ne.
Takže jenom vidět?
Jo.
A jakej si myslíš, že je rozdíl mezi myšlenkou a snem? Nebo je to to samý?
No, že myšlenka myslí.
Aha. A sen?
Sen spí.
Aha. Když se podíváš ráno na oblohu, tak je sluníčko na jedné straně a večer je na druhé straně. Tak jakoby pluje po obloze.
No, ono sluníčko, když je ráno, svítí, a když není ráno, tak není sluníčko.
Mě by zajímalo, čím je způsobený, že se hejbe po obloze, že pluje po obloze?
Nevim.
Může sluníčko plout po obloze, kam chce? Nebo mu někdo říká, kam má plout?
Nikdo.
Nikdo? To sluníčko samo ví, kam má plout?
Samo chce.
A když ty jdeš ven ne procházku, jde to sluníčko s tebou?

Ne.
A můžeš mu říct, aby začlo svítit, když bys chtěla?
Ne. Je moc vysoko.
A určitě jsi někdy pozorovala, že když jdeš venku, tak máš stín. Jak ten stín vzniká?
No, když stojíme, tak to slunce pořád svítí.
A stín chodí za tebou?
Jojo.
A můžeš mu říct, aby šel pryč?
Ne.
A můžeš mu říct, aby šel před tebou, nebo za tebou?
Ne.
A víš, co je to špendlík?
No, nevim…
Takhle to vypadá… Už víš?
Jo.
A když bych tě tím špendlíkem píchla, cítila bys to?
Jo.
Jaký by to bylo?
Bolelo by to.
A kdyby tím špendlíkem píchla třeba stůl, cítil by to?
Ne.
Proč ne?
Protože on jenom stojí.
A co třeba kdybych píchla kámen, cítil by to?
Ne.
A měsíc by to mohl cítit?
Ne.
Proč ne?
Protože je moc vysoko jako slunce.
A když by ses mohla hodně, hodně vytáhnout a mohla bys dosáhnout až na ten měsíc, a mohla bys ho píchnout, cítil by to?
Ne.
A když bys píchla třeba psa, cítil by to?
Jo.
A proč ten by to cítil?
Protože pes všechno cítí.
A co třeba kytička? Když bys píchla třeba pampelišku?
Ne.
A voda?
Taky ne.
A když bys píchla strom, cítil by to?
Taky ne.
Proč ne?
Protože stromy stojí a nic necítí.
A proč to necítí kytičky?
Ty taky stojí.
A když se to hýbe, tak to něco cítí? Třeba pes?
Asi jo.
A třeba auto? Když bys ho píchla špendlíkem, cítil by to?
Ne.
A ví třeba tahlecta modrá židle, že na ní sedíš?
Neví.
A třeba tenhle stůl, ví, že se o něj opíráš?
Nene.
A když bys měla v ruce kámen a hodila ho na zem, cítil by to?
Ne.
A třeba venku, když jdeš na procházku, ví ten vítr, že fouká?
Neví.
A může si foukat, kam chce? Může si vybrat?
Asi jo.
A může začít foukat, když chce?
Nevim.
A když se na sluníčko podíváš, ví to sluníčko, že se na něj díváš?
Neví.
Třeba jak poznáš, že je něco živý?
Že se to hýbe.
Aha. A co je třeba živé?
Třeba pes, kočka, morče…
A ty jsi taky živá?
Jo.
A třeba sluníčko je taky živý?
Ne.
A proč ne?
Protože jenom svítí.

A co svíčka? Může být živá?
Ne.
A co kolo, je živý?
Ne.
I když se hýbe, tak není živý?
Ne.
A jak to poznáš, že i když se hýbe, tak neni živý?
Protože nemá oči.
Aha. A co mraky na obloze?
Ty nejsou.
A co hora? Je živá?
Ne.
Proč ne?
Protože jenom stojí.
A co strom, je živý?
Ne.
A třeba tahlecta židle?
Ne.
A co blesk?
Ne.
Proč ne?
On nemá oči.
Hm. A voda je živá?
Ne.
A venku někdy jsou na obloze mraky, někdy plujou dost rychle…
Jako tady na obrázku…
Jojo. Jako na obrázku. A proč někdy mraky jsou a někdy ne?
Protože aby byl stín, jinak je moc sluníčko.
A proč ten stín chtějí?
Líbí se jim ten stín.
A můžou ty mraky z oblohy odejít?
Ne.
A kde jsou dneska schovaný?
Někde jinde, kde je stín.
Aha. A sluníčko může začít svítit, když chce?
Nene.
A může svítit v noci, když by chtělo?
Ne, protože svítí měsíček… A je noc.
A co by se stalo v noci, kdyby svítilo sluníčko?
Nevim.
A myslíš si, že to sluníčko bylo na nebi vždycky?
Ne.
A od kdy tam je? Třeba když byl tvůj tatínek malý? Bylo už tam?
Nene.
A když byl tvůj prapradědeček malý, už tam bylo?
Jo.
A když ještě dávnějš byli na zemi dinosauři, už tam bylo sluníčko?
To asi ještě ne.
Aha. A víš, jak vypadá měsíc?
Jo.
A zkusíš mi to popsat?
Někdy je kulatý a někdy není kulatý.
A proč?
Nevim.
A když ty se koukáš večer na měsíc, ví měsíc, že se na něj koukáš?
Ne.
Amyslíš si, že tady to město Praha bylo vždycky?
Ne, někdo ho postavil.
A myslíš, že byla dřív Vltava, ta řeka, nebo Praha? Co je starší?
Praha.
A proč je v noci tma?
Protože je zakrytý sluníčko.
A kdo ho zakryje?
Mraky.
A někdy ho zakryjou mraky přes den a není tma, jak je to možný?
Nevim.
A můžeš tu tmu, noc udělat ve svým pokojíčku?
Ne. Já nemam pokojíček, my se budeme stěhovat a už budu mít pokojíček.
A třeba u vás v bytě můžete udělat tmu?
Nene. My nemáme byt, my máme dům.
A co to je obloha?
Obloha je úplně moc vysoko.
A když by ses úplně hodně moc natáhla a mohla tam až dosáhnout, můžeš se oblohy dotknout?

Ne.
Proč ne?
Protože je hodně vysoko.
Aha. A jak si myslíš, že vzniká sníh?
Nevím.
A vzniká třeba tady na zemi, nebo na obloze?
Na obloze.
A jak se dostane potom na zem?
Padá.
Aha. A jak vlastně vznikne zima?
Že fouká hodně studenej vítr.
A proč neni zima v létě?
Protože je teplo. A kdyby tam spadnul sníh, tak by to roztálo.
Aha.
A když sme byli u babičky a tety, tak tam byl sníh. Hodně sněhu. Někdy když jsme přijeli, tak tam bylo tolik sněhu…
Takže jste stavěli sněhuláka?
Jo.
A měl knoflíky z kamínků?
Jo.
A z čeho jsou ty kamínky?
Nevim.
A kde je vezmeš nebo najdeš ty kamínky?
Já sem je tam někde našla pod sněhem.
A co dřevo, z čeho je?
Je tvrdý, ale to nevím, z čeho je.
A když bys nějaký dřevo potřebovala, jak ho získáš?
To by se musel pokácet strom.
Aha.

Příloha č. 11 – rozhovor s Janou

Když bys zkusila myslet na svůj dům, tak mě by zajímalo, kde jsou ty myšlenky? Kde myslíš?
U sebe doma.
Když myslíš na svůj dům, tak myslíš u sebe doma?
Jo.
A když myslíš na školu, tak myslíš ve škole?
Ne.
Kde myslíš, kde jsou ty myšlenky?
U nás doma.
A když myslíš třeba na… máš nějaké zvířátko?
Jo. Psa.
Tak když myslíš na psa, kde myslíš?
Ve škole.
Aha. A když zavřeš oči, můžeš taky myslet?
Taky jo.
A když zavřeš třeba pusu?
Jo.
A může myslet tvůj pes?
Jo.
A proč?
Protože má hlavu.
Aha. A jak to v tý hlavě funguje, že může myslet?
Je tam mozek.
A jak si ten mozek představuješ?
No, jako taková šedivá kulička, která má takový jako obloučky a takový přitahování.
Aha. A jak to tam funguje, že můžeš myslet?
Že dokážeme na něco myslet.
Aha. A může třeba kámen myslet?
Ne.
A proč nemůže myslet?
Protože když ho táhnu… protože my víme, že neni takovej měkkej a to znamená, že neumí dýchat, takže když neni měkkej, ani neumí dýchat, tak to znamená, že vůbec nemá ani mozek.
Aha. A co šnek? Může myslet šnek?
Jo.
A co voda, ta může myslet?
Ne.
A proč ne?
Protože je ta… je to něco, co nemůže myslet, protože taky nemá tělo, jenom se to pohybuje…
A třeba sluníčko na obloze?
To taky nemůže myslet.

A když bych se tě zeptala, co to je myšlenka? Jak si jí představuješ?
To je takový něco, v čem by se… jako něco dalo… jako kdyby sem si mohla na něco vzpomenout.
Aha. A má třeba nějaký tvar, ta myšlenka?
Má.
Jaký třeba?
Kruh.
Je kruhová? A můžeš se jí dotknout?
Ne.
A můžeš jí třeba vidět?
Ne.
A když bys zavřela oči?
To jo.
To jí můžeš vidět?
Jo.
A třeba slyšet ji můžeš?
No, v hlavě.
A myslíš si, že nějaké slovo může být silné?
(ticho)
Třeba někdo je silný, protože má velký svaly, může být i slovo silný?
Velká síla.
Třeba to slovo síla, myslíš, že má sílu, nebo ne?
Jo.
A ještě nějaký slovo, který má sílu?
Nevim.
A víš, co je to jméno?
Jo.
Ty se jmenuješ Janička, já jsem Adéla, každá věc, kolem nás má nějaké jméno. Jak třeba první člověk na zemi věděl, že se slunce jmenuje slunce?
No. Protože jako svítilo. A potom jim pomáhalo… třeba když by věděli, že je noc kvůli měsíci, tak budou vědět noc, tak k tomu vymysleli měsíc, takže nahoře je měsíc.
A byli to lidi, kdo ty jména vymysleli, nebo ty věci už jména měli?
Měli.
Aha. Jak ty věci přišly k tomu jménu?
Protože když to slunce svítilo, tak jako tomu říkali buď sluneční záře, nebo někoho napadlo, že tomu nebude říkat sluneční záře, ale slunce.
Aha. Takže to vymysleli?
Jo.
A úplně na začátku, mohli si říct, že tohle nebude slunce, ale bude to třeba měsíc a zase naopak – měsíci říkat slunce?
Ne.
A kde je to jméno slunce? Je na slunci, u tebe v hlavě, někde napsaný, nebo…?
Je v oblacích.
A třeba tvoje jméno je kde?
Na zemi.
A ví ryba, že se jmenuje ryba?
Jo.
A jak to ví třeba?
Protože se jí zdá taková divná. A… Nevim.
A třeba stůl ví, že se jmenuje stůl?
Jo. Protože se to používá, aby se na to něco položilo. Tak se mohl vymyslet stůl.
Aha. A kdyby ses ho zeptala, jestli ví, jak se jmenuje, tak to ví, že se jmenuje stůl?
Ne.
A proč ne?
Protože stůl si jako nemůže nic pamatovat a nemá ani pusu, ani mozek, žádné myšlenky…
A třeba sluníčko to ví?
Ne.
A proč?
Protože to je jenom věc zářící.
Aha. A zdají se ti v noci někdy sny?
Jo.
A zkusíš mi vysvětlit, co jsou to ty sny?
Jo. To je myšlenka v hlavě a tam si můžeš něco představovat. Třeba o sobě a tam to děláš…
A odkud ty sny přichází?
Z naší hlavy. Abysme si na něco vzpomněli, tak ze sebe to můžeme udělat taky. A taky si můžeme něco vymyslet.
Aha. A když se ti ten sen zdá, tak je kde?
U sebe v hlavě.
A když já bych přišla do místnosti, kde by se ti zdál nějaký sen, mohl by se mi zdát stejný?
Ne.
A můžeš se toho snu třeba dotknout?
Ne.
A můžeš ho vidět?
Ne.
A můžeš ho slyšet?
To jo.

A z čeho je ten sen?
Třeba z ňáký pohádky.
A jakej je rozdíl mezi myšlenkou a snem?
No, myšlenka… to je třeba, když myslíme, tak se něco skládá, nebo se něco dělá, nebo nás něco napadne. A sen je to, že spíme a u toho se nám něco zdá, nekoukáme se a jinak se nám to zdá v hlavě.
A už jsi určitě pozorovala, že ráno je sluníčko na té obloze někde a večer je někde jinde. Jak je možné, že to sluníčko pluje po nebi?
Protože je hodně daleko od zemi a tam je takovej tlak, kterej třeba vznáší a jako že se tam vlaje, i sluníčko tam vlaje, aby mohlo zazářit kolem Země.
A může to sluníčko plout, kam chce? Nebo je to nějak dané? Někdo mu to říká?
Ne. Může si plout, kam chce.
Aha. Když deš na procházku a to sluníčko nahoře na nebi svítí, můžeš mu říct, aby šlo za tebou?
Ne. Protože ono zůstává pořád jako na tý svý půlce a pomalinku se hejbe a člověk to potom nemůže zjistit.
A třeba když si venku, tak máš stín. Jak ten stín vzniká?
Protože jako když na mě svítí to slunce a já sem takovej kámen a to sluníčko, teda ten kámen sluníčku nedovolí, aby šlo na tu poslední půlku, tak to jako zůstane jako žlutá čára.
A ten stín chodí za tebou?
Jojo, protože já ten stín ovládám.
Aha. A můžeš mu říct, aby šel úplně pryč?
Ne.
A můžeš mu říct, aby šel třeba před tebou, nebo za tebou?
Ne.
A víš, co je to špendlík?
Jo.
A když bych tě píchla špendlíkem, cítila bys to?
Jo.
Když bych píchla tenhle stůl, cítil by to?
Ne.
A když bych píchla kámen, cítil by to?
Ne.
A proč ty to cítíš a kámen ne?
Protože jako on je celej tvrdej, ale u nás je ta kůže taková měkká, ale kámen nemá kůži, tak je celej tvrdej.
Aha. Takže ty to cítíš díky té kůži?
Jo.
A voda by to mohla cítit, když jí píchneš?
Ne.
A proč ne?
Protože to je jako takovej potůček, kterej se pořád proměňuje a když tam dáš špendlík, tak je tam díra. Tak se potom objeví takovej oblouček.
A když bys píchla strom, cítil by to?
Ne.
A proč ne?
Protože nemá kůži jako my.
Aha. A kytička? Třeba pampeliška nebo sedmikráska?
Může, protože má trošku city.
A třeba když by ses hodně, hodně vytáhla až na nebe a píchla bys měsíc, cítil by to?
Ne. Protože bych to nedokázala.
A když bys měla super kouzelnej žebřík a mohla bys tam až dosáhnout, cítil by to?
Ne.
A když fouká vítr, třeba teďka nedávno byl velkej, může foukat, kam chce?
Ano.
Může si to rozhodnout?
Jo.
A může začít foukat, když chce?
Jo.
A když by chtěl přestat foukat, může?
Jo.
A když se podíváš nahoru na sluníčko, ví to sluníčko, že se na něj koukáš?
Ne.
A jak poznáš, že je něco živý?
Protože se to hejbá…
A ještě podle něčeho?
Když se něco vůbec nehejbá, tak neni živý…
Aha. A třeba auto se hejbá, tak je živý, nebo ne?
Ne.
A třeba kůň, ten se taky hejbe…?
Ten jo.
A proč auto neni živý a kůň jo?
Protože auto se nedokáže hejbat jako samo, nedokáže sám se hejbat, dokáže to jenom kolama.
Aha. A kůň může hejbat všim?
Jo.
A sluníčko na obloze?
Jo.
Jak to poznáš?

Protože se takhle hejbe kolem Země.
A svíčka, když jí zapálíš, je živá?
Ne.
A mraky na obloze?
Taky ne.
A proč ne? Jak to poznáš?
Protože to je taková mlha a kdyby sem… měla něco kouzelnýho, kterým by to jako šlo nahoru a já bysem na to skočila, tak bych pořád šla dolů.
Že by tě neunesly?
Jo. Protože my sme těžší než mraky. To je taková bílá mlha.
Aha. A třeba kočka je živá?
Ano.
A jak to poznáš?
Protože se kouká a dělá zvuky.
A třeba tahlecta židle, na které sedíš, je živá?
Ne.
A strom?
Ne.
A proč ne?
Protože se nehýbe a neumí dýchat.
Aha. A když je bouřka a jsou blesky, jsou blesky živý, když se tak rychle hýbou?
Nejsou.
A jak to poznáš?
No. Můžou se hejbat, protože se chtěj někam odrazit, ale to může zajistit jenom ten mrak, kterej to střílí. Jenom kdyby to bylo živý, tak by se to pohybovalo samo, kdekoli.
A už si někdy určitě pozorovala mraky na obloze, jak běží. Můžou plout, kam chtějí?
Ne.
A proč ne? Čím je to dané?
Jako podle toho… jsou jako takový pomalý… jako kdyby to šlo rychle, tak by byl ten svět takovej pomatenej.
Aha. A kdyby foukal víc vítr, tak budou rychlejší?
Jo.
A může to sluníčko na obloze svítit i v noci?
Ne.
Proč ne?
Protože v noci svítí jenom měsíc.
Aha. A kde je to sluníčko v noci?
Někam zapadlo.
Aha. Když jdeš venku na procházce, můžeš říct sluníčko, aby šlo za tebou?
Ne.
A bylo to sluníčko na obloze vždycky?
Ne, v noci.
V noci tam není?
Ne. A úplně dávno, když byl tvůj prapradědeček malej, bylo už tam sluníčko?
Jo.
A ještě dávnějš, když tu byli dinosauři, bylo už tam sluníčko?
Jo.
A určitě víš, jak vypadá měsíc, zkusíš mi to trošku popsat, jak vypadá?
No. Je to takovej půlkroužek a potom je to zase takovej půlkroužek vedle toho, nebo je to jenom kulička bílá a oba dva svítí bíle.
Aha. Takže má různý tvary?
Jo.
A proč? Proč se mění?
Nevim.
A když se na ten měsíc koukáš, ví to ten měsíc?
Ne.
A byla tady Praha vždycky?
Ne.
A je starší Vltava, ta řeka, nebo Praha?
Já nevim, co to je Vltava.
Aha. To je ta řeka, která teče v centru města, víš, kterou myslim?
Jo.
A byla tady dřív řeka, nebo to město?
Nejdřív ta řeka a potom to město.
A víš, co je to noc?
Jo.
A zkusíš mi jí popsat?
No. To je taková černá obloha. A tam může svítit ten měsíc, kdyby tam bylo jako slunce a svítilo by a měsíc by tam u toho stejně byl, tak bychom ho neviděli. Protože slunce má jako větší záři než měsíc.
A jak vznikne tma?
Když slunce zapadá.
A můžeš tu tmu udělat u sebe v pokoji nebo u vás doma?
Jo. Když zatáhnu závěsy a taky rolety a vypnu si světlo a ještě si zavřu. Nebo když vypadne elektrika.
A víš, co je to obloha?
Jo.

A když by ses hodně, hodně vytáhla nahoru, mohla by ses té oblohy dotknout?
Ne.
Proč ne?
Protože ona nikdy nekončí.
Aha. A z čeho je?
Z planety.
A víš třeba, jak vzniká sníh?
Nevim.
A vzniká tady dole na zemi, nebo nahoře na obloze?
Na obloze.
A jak se dostane sem na zem?
Protože po malinkých kouskách padá sem dolu.
A může padat i v létě?
V létě ne, protože to musí roztát.
Aha. A jak vznikne zima, aby moh napadnout sníh?
Protože jako moc nesvítí sluníčko. A od toho malýho sluníčka nemá ten den moc sílu, aby byl každý den v teplu. A zima se stvoří i z vítru.
A víš, co je to kámen?
Jo.
Z čeho je? Co to je za hmotu?
Kámen je taková divná šedá uhlí, a když ho uneseš, tak může bejt buď těžkej, nebo když je malinkej, tak je lehkej.
A když bys nějakej kámen potřebovala, tak kde ho získáš?
No. Třeba na hřišti, tam je plno takových malinkých kamínků. Nebo ho někdy i najdu…
A kde ho třeba najdeš?
Třeba venku.
A víš, jak vznikne dřevo, z čeho je?
Ze stromu.
A jak ho získáš?
Posekám strom.

Příloha č. 12 – rozhovor s Terezou

Když budeš myslet na svůj dům, kde bydlíš, tak čím myslíš vlastně? Kde je to myšlení?
(ticho)
Čím myslíš? Myslíš rukou?
Ne, hlavou.
Aha. A jak to v tej hlavě funguje, že myslíš?
Když na něco myslim?
Jo.
To nevim.
Nevadí. A když zavřeš oči, můžeš pořád myslet?
Jo.
A když si zacpeš uši můžeš pořád myslet?
Ne.
A může myslet pes?
Ne.
A proč ne?
Protože na nic nemyslí.
A co kámen?
Může myslet?
Ne.
Proč?
Protože kámen nemá mozek…
Takže myslíme mozkem?
Jo.
A co šnek, ten může myslet?
Ne.
A co třeba sluníčko, může myslet?
Ne.
A malý miminko může myslet?
Jo.
A jak to poznáš?
(ticho)
Jak poznáš, že miminko může myslet? Proč může myslet?
(ticho)
A co je to myšlenka?
Že jako na něco myslíš…
Aha. A můžeš jí vidět?
Ne.
Ani když zavřeš oči?

Taky ne.
A můžeš ji slyšet?
Ne.
A můžeš se jí dotknout?
Ne.
A můžou být některá slova silná?
Ne.
Neexistuje žádný slovo, který má sílu?
Ne.
A víš, co je to jméno?
(ticho)
Ty se jmenuješ Terezka, já jsme Adéla, tohle se jmenuje stůl, to je taky jméno. Všechno kolem nás má ňáké jméno. Jak první člověk na zemi věděl, že se slunce jmenuje slunce?
Myslim, že … (ticho)
Nevíš?
Ne.
A mohli bychom na začátku říkat, že se slunce jmenuje měsíc a měsíci bychom říkali slunce?
Ne. To nejde, protože měsíc nesvítí.
A jde jenom vyměnit ta jména?
Ne.
A kde je to jméno slunce?
V hlavě.
A třeba tvoje jméno je kde?
Napsaný.
A ví ryba, že se jmenuje ryba?
Ne.
A proč ne?
Nevim.
A ví sluníčko, že se jmenuje sluníčko?
Ne.
A tahle židle, na který sedíš, ví, že se jmenuje židle?
Ne.
Proč ne?
Nevim.
A pes ví, že se jmenuje pes?
(ticho)
Máš nějaký domácí zvířátko?
Ne.
A zdají se ti někdy sny?
Jo.
A co to je ten sen? Zkusíš mi to vysvětlit?
(ticho)
Můžeš ho vidět?
Ne.
A můžeš ho slyšet?
Jo.
A můžeš se ho dotknout?
Ne.
A můžeš ho nějak cítit?
Ne.
A odkud k tobě ten sen přijde? Zvenku, nebo z tvojí hlavy?
Z hlavy.
Aha. A když se ti ten sen zdá, tak je kde?
V hlavě.
Aha. A když bych byla ve stejnej místnosti, jako tobě by se zdál sen, můžu mít stejnej sen?
Ne.
A je nějakej rozdíl mezi snem a myšlenkou, nebo je to to samý?
To samý…?
A z čeho je ten sen?
Nevim.
Když se ráno podíváš na oblohu, tak je někde to sluníčko a potom večer je to sluníčko na obloze někde jinde. Jak je možný, že pluje po obloze?
(ticho)
Může plout, kam chce?
(ticho)
Nebo mu to někdo říká, kam má plout?
Ne.
A když jsi venku a svítí sluníčko, tak máš stín, že jo?
Jo.
Jak ten stín vlastně vznikne?
Když svítí sluníčko a sem na tom sluníčku, tak tam bude ten… stín.
A ten stín chodí s tebou?
Jo.

A můžeš mu říct tomu stínu, aby šel pryč?
Ne.
A můžeš mu říct, aby šel před tebou, nebo za tebou?
Ne.
Jak to funguje teda?
(ticho)
Nebo mu to říká to sluníčko?
Ne.
Víš, co je to špendlík?
Ne.
A napínáček znáš?
Ne.
A hřebík? Nebo injekci, když ji má paní doktorka?
Ne.
Tohle je špendlík, tady na nástěnce, je to kovový a špičatý. Když bych tě tím píchla, cítila bys to?
Jo.
A proč jo?
(ticho)
Bylo by to příjemný, nebo nepříjemný?
Nepříjemný. Bolelo by to.
A co bys třeba řekla?
(ticho)
A cítil by to ten stůl, když bys ho píchla?
Ne.
A proč ne?
Nevim.
A když bys píchla tuhlectu židli, cítila by to?
Ne.
A jak to víš?
(ticho)
A když bys měla v ruce kámen a hodila ho na zem, věděl by ten kámen, žes ho hodila na zem?
Ne.
A když by ses podívala nahoru na sluníčko na obloze, ví to sluníčko, že se na něj díváš?
Ne.
A třeba když fouká vítr, ví ten vítr, že fouká?
(ticho)
A jak poznáš, že je něco živý?
Že to má nohy.
A ještě něco?
Oči.
A ještě něco?
Pusu.
A ty jsi živá?
Jo.
A třeba svíčka je živá?
Ne.
A třeba mraky jsou živý?
Ne.
A jak to poznáš?
(ticho)
A třeba sluníčko na obloze je živý, nebo neni?
Jo.
A pes je živej?
Jo.
A jak to poznáš?
Protože štěká.
A třeba to sluníčko na obloze, jak si říkala, že je živý, jak to poznáš?
Že svítí.
A třeba strom je živej?
Ne.
A jak to poznáš?
(ticho)
A třeba blesk, když je bouřka, je živej, když je tak rychlej?
Jo.
A jak to poznáš?
(ticho)
Když si byla někdy venku, pozorovala si mraky?
Jo.
A můžou plout rychlejš?
Ne.
A když by foukal velkej vítr, můžou plout rychlejš?
Ne.
A když by chtěly odejít z tý oblohy pryč, můžou?

Ne.
A proč tam třeba dneska nejsou? Kde jsou?
Protože je hezky.
Aha. A když je hezky, tak jsou ty mraky kde?
Tak sou modrý…?
A když je ošklivě, tak jsou…?
Šedý…?
Aha. A mohlo by sluníčko svítit v noci, když by chtělo?
Ne.
A proč ne?
Protože… (ticho)
Když bys šla ven na procházku, můžeš tomu sluníčku říct, aby svítilo, aby bylo hezky?
Ne.
Neposlechne tě?
Ne.
A můžeš třeba mu říct, aby šlo na procházku s tebou?
Ne.
A jak se to sluníčko dostalo na nebe? Bylo tam vždycky?
Jo.
Takže už za dinosaurů úplně, úplně dávno tam bylo?
Jo.
A víš, jak vypadá měsíc?
Jo.
A zkusíš mi ho trošku popsat?
(ticho)
Je červenej třeba?
Ne. Bílej!
A jakej má tvar?
(ticho)
Je kulatej?
Ne.
Je ho půlka?
Jo.
A je pořád takovej?
Ne, může bejt i kulatej.
A víš, proč se ten tvar takhle mění?
Ne.
A myslíš si, že tady Praha byla vždycky?
Jo.
A myslíš si, že tady byl dřív Praha, nebo Vltava, ta řeka?
Praha.
A byla Praha dřív než stromy kolem, co jsou venku, nebo stromy byly dřív, než Praha?
Ty stromy.
Aha. A jak ta Praha vznikla?
Někdo jí postavil.
A víš, co je to noc?
Ne.
To je doba, když spíš a je tma. Víš, co je to ta tma?
Ne. Teda že jsou mraky…?
Aha. A svítí sluníčko, když je tma?
Ne.
A můžeš udělat tmu i u sebe v pokoji? Nebo u vás doma?
Jo.
A jak to uděláš?
Že zatáhnu závěsy…?
A víš, co je to obloha?
Ne.
A víš, co je to kámen?
Ne.
Neznáš kámen?
(ticho)
A víš, co je to dřevo?
To je ze stromu…?
Aha. A víš, z čeho vzniklo to dřevo, když bys nějaký potřebovala?
Ze stromu.
Aha. A co s ním musíš udělat?
Uříznout.
Aha. A když bys potřebovala nějakej kámen, tak kde ho získáš?
Nevim.

	Sára	Zuzana	Dominika	Vít	David
lokalizace myšlení	znalosti, metafora	introspektivní zkuš., normy	realismus	znalosti	introspektivní zkuš., nadsázka
popis myšlenky	introspektivní zkušenost	zkušenost, normy	zkušenost	introspektivní zkušenost	vymýšlení si, nadsázka
tvar myšlenky	NBD	JIO	zkušenost	ND	ND
vidět myšlenku	NBD	introspektivní zkušenost	BD	BD	zkušenost
slyšet myšlenku	introspektivní zkušenost	princip náboženství	BD	introspektivní zkušenost	BD
dotknout se myšlenky	realismus	NBD	NBD	NBD	NBD
myšlení - pes	znalosti	zkušenost	zkušenost	ND	nadsázka, znalosti
kůň/šnek	ND	zkušenost, analogie	zkušenost	ND	BD
kámen	znalosti	znalosti	analogie	princip srdce, analogie	princip srdce, analogie
voda	NBD	zkušenost	BD	princip srdce, analogie	NBD
miminko	znalosti	BD	zkušenost	zkušenost	BD
slunce	zkušenost	antropomorfismus	analogie	antropomorfismus	antropomorfismus, vymýšlení si
síla slova	emoční zkušenost	princip mateřského jazyka	princip matka	NBD	emoční zkušenost
původ jmen	dětské představy	dětské představy	zkušenost	princip náboženství	nadsázka
lokalizace jmen	realismus, dětské představy	dětské představy	BD	znalosti, dětské představy	znalosti, dětské představy
popis snu	zkušenost, introspektivní zkušenost	definice, introspektivní zkuš.	definice, introspektivní zkušenost	introspektivní zkušenost	definice, zkušenost
vidět sen	ABD	ABD	intreospektivní zkušenost	ABD	NBD
slyšet sen	realismus	zkušenost	BD	ABD	nadsázka
dotknout se snu	NBD	NBD	ND	dětské představy	NBD
sdílet sen	BD	zkušenost	BD	ABD	BD
lokalizace snu	dětské představy, realismus	realismus	introspektivní zkušenost, narace	realismus	vymýšlení si, metafora
myšlenka vs. sen	úvaha	definice	BD	úvaha	definice kruhem
vědomí jména - pes	zkušenost	zkušenost, analogie	zkušenost	princip mozku, znalosti	zkušenost
ryba	analogie	ABD	animismus	princip mozku, znalosti	analogie
kámen	princip mozku, analogie	JIO	zkušenost, analogie	princip mozku, znalosti	NBD
slunce	metafora	animismus	analogie	princip mozku, animismus	animismus, nadsázka
stůl	BD	NBD	BD	princip mozku, znalosti	BD
vědomí - židle/stůl	zkušenost	NBD	analogie	NBD	analogie, nadsázka
kámen	BD	NBD	BD	NBD	animismus, antropomorfismus
slunce	zkušenost	JIO	BD	animismus	BD
vítr	ND	JIO	BD	JIO	nadsázka

použité zkratky: JIO - jiná intepretace otázky, NBD - ne, bez dplnění, ABD - ano, bez doplnění, BD - bez dat, ND - nedostatek dat

	Sára	Zuzana	Dominika	Vít	David
cítění bolesti - stůl/židle	zkušenost	zkušenost	zkušenost	animismus	nadsázka, asociace
kámen	BD	zkušenost	analogie	zkušenost	zkušenost
měsíc	analogie	BD	analogie, úvaha	animismus	BD
kytka	zkušenost	analogie, úvaha	analogie	zkušenost, antropomorfismus	znalosti, úvaha
strom	zkušenost, antropomorfismus	zkušenost	BD	antropomorfismus, animismus	animismus, zkušenost
voda	zkušenost	zkušenost	NBD	zkušenost	NBD
život - kočka/pes	BD	zkušenost	zkušenost	znalosti, princip srdce	zkušenost
svíčka	NBD	JIO	zkušenost	zkušenost, animismus	NBD
slunce	antropomorfismus	BD	animismus	animismus, princip srdce	animismus
auto/kolo	zkušenost	zkušenost, znalosti	BD	animismus	animismus
hora	BD	BD	BD	BD	BD
strom/kytka	úvaha	zkušenost, analogie	úvaha	zkušenost, princip srdce	úvaha
vítr/voda	BD	BD	BD	animismus	BD
blesk	zkušenost, úvaha	JIO, princip náboženství	BD	animismus	BD
mraky	zkušenost	úvaha	analogie, nejistota	animismus	zkušenost, metafora
stín	zkušenost	BD	BD	BD	BD
vznik stínu	BD	zkušenost	BD	dětské představy	BD
ovládání stínu	zkušenost	zkušenost	zkušenost	zkušenost	zkušenost, dětské představy
slunce - vůle	znalosti	znalosti	BD	dětské představy, zkušenost	BD
mraky - vůle	znalosti	NBD	BD	ND	NBD
vítr - vůle	ND	znalosti	BD	animismus	BD
původ slunce	narace, znalosti	JIO	dětské představy	dětské představy	JIO
pohyb slunce	dětské představy	geocentrismus, animismus	dětské představy, zkušenost	znalosti, zkuš., geocentrismus	znalosti, NBD
ovládání slunce	zkušenost	znalosti, geocentrismus	NBD	znalosti, dětské představy	nadsázka, zkušenost
popis měsíce	zkušenost	metafora, participace, zkuš.	BD	zkušenost, antropocentrismus	zkušenost, dětské představy
popis oblohy	znalosti	znalosti	BD	BD	BD
pohyb mraků	znalosti, metafora, narace	znalosti	znalosti	dětské představy	znalosti
popis noci a tmy	dětské představy	zkušenost	JIO	BD	zkušenost, dětské představy
původ tmy	zkušenost	znalosti, zkušenost	zkušenost	BD	zkušenost, nadsázka
původ Praha x Vltava	ND	realismus	realismus, dětské představy	BD	artificialismus
původ kamene	realismus	realismus	zkušenost	BD	znalosti, asociace, zkušenost
původ dřeva	realismus	BD	BD	BD	BD

použité zkratky: JIO - jiná intepretace otázky, NBD - ne, bez dplnění, ABD - ano, bez doplnění, BD - bez dat, ND - nedostatek dat

	Vojta	Filip	Kristýna	Jana	Tereza
lokalizace myšlení	introspektivní zkušenost	metafora, školní idiom	znalosti, klišé	metafora	znalosti
popis myšlenky	zkušenost	normy, školní zkušenost	BD	introspektivní zkušenost	zkušenost
tvar myšlenky	ND	ND	ND	introspektivní zkušenost	ND
vidět myšlenku	BD	BD	BD	BD	BD
slyšet myšlenku	BD	realismus	BD	introspektivní zkušenost	BD
dotknout se myšlenky	NBD	BD	NBD	NBD	NBD
myšlení - pes	nadsázka, klišé	JIO	znalosti	zkušenost	úvaha
kůň/šnek	nadsázka	analogie	znalosti	ABD	NBD
kámen	princip srdce, analogie	znalosti	NBD	analogie	analogie
voda	JIO	znalosti	zkušenost	analogie	BD
miminko	nadsázka	zkušenost	zkušenost	BD	ABD
slunce	princip srdce, analogie	BD	NBD	NBD	NBD
síla slova	NBD	dětské představy	NBD	dětské představy	NBD
původ jmen	realismus	realismus	realismus	narace, metafora	BD
lokalizace jmen	dětské představy	dětské představy	znalosti, dětské představy	dětské představy	znalosti, dětské představy
popis snu	zkušenost	narace, zkušenost	zkušenost	definice, introspektivní zkuš.	ND
vidět sen	ABD	introspektivní zkušenost	ABD	NBD	NBD
slyšet sen	ABD	NBD	NBD	ABD	ABD
dotknout se snu	NBD	NBD	NBD	NBD	NBD
sdílet sen	znalosti	zkušenost	NBD	NBD	NBD
lokalizace snu	realismus, dětské představy	realismus, dětské představy	realismus	realismus	realismus
myšlenka vs. sen	definice, zkušenost	definice kruhem	definice kruhem	definice	ND
vědomí jména - pes	BD	zkušenost	BD	BD	BD
ryba	JIO	princip mozku, znalosti	analogie	animismus	NBD
kámen	JIO	NBD	NBD	BD	BD
slunce	znalosti, JIO	princip mozku, znalosti	NBD	metafora	NBD
stůl	BD	BD	NBD	analogie	BD
vědomí - židle/stůl	animismus	princip mozku, analogie	NBD	BD	BD
kámen	animismus	zkušenost	NBD	BD	NBD
slunce	zkušenost	ABD	NBD	NBD	NBD
vítr	BD	metafora	antropomorfismus	BD	BD

použité zkratky: JIO - jiná intepretace otázky, NBD - ne, bez dplnění, ABD - ano, bez doplnění, BD - bez dat, ND - nedostatek dat

	Vojta	Filip	Kristýna	Jana	Tereza
cítění bolesti - stůl/židle	analogie, zkušenost	zkušenost	zkušenost	NBD	NBD
kámen	zkušenost	zkušenost	NBD	zkušenost, analogie	NBD
měsíc	BD	znalosti	realismus	realismus	BD
kytka	analogie	zkušenost	zkušenost, analogie	animismus	BD
strom	zkušenost	zkušenost	zkušenost, analogie	zkušenost, analogie	BD
voda	zkušenost	zkušenost	NBD	zkušenost	BD
život - kočka/pes	znalosti, princip srdce	princip účelu	BD	zkušenost	zkušenost
svíčka	zkušenost	zkušenost	NBD	NBD	NBD
slunce	NBD	NBD	realismus	animismus, geocentrismus	animismus
auto/kolo	zkušenost, princip srdce	zkušenost	NBD	zkušenost	BD
hora	BD	analogie	zkušenost	BD	BD
strom/kytka	analogie, princip otec	dětské představy	NBD	dětské představy	NBD
vítr/voda	animismus	animismus	NBD	BD	BD
blesk	princip srdce, úvaha	zkušenost	zkušenost	dětské předsatvy	ABD
mraky	BD	BD	NBD	zkušenost, narace	NBD
stín	dětské představy	zkušenost	BD	BD	BD
vznik stínu	ND	BD	BD	dětské představy	zkušenost
ovládání stínu	nadsázka, antropomorfismus	animismus	NBD	NBD	NBD
slunce - vůle	BD	BD	animismus, zkušenost	NBD	NBD
mraky - vůle	znalosti, dětské představy	participace	BD	NBD	NBD
vítr - vůle	BD	animismus	animismus	animismus	BD
původ slunce	znalosti	dětské představy, znalosti	dětské představy	JIO	ABD
pohyb slunce	princip matka, geocentrismus	egocentrismus	zkušenost	dětské představy, animismus	NBD
ovládání slunce	nadsázka	animismus	zkušenost	geocentrismus	NBD
popis měsíce	dětské představy, znalosti	zkušenost, dětské představy	zkušenost	zkušenost, dětské představy	BD
popis oblohy	BD	dětské představy	znalosti	znalosti	BD
pohyb mraků	dětské představy	BD	zkušenost	dětské představy	dětské představy
popis noci a tmy	dětské představy, znalosti	participace, znalosti, zkuš.	dětské představy	znalosti	dětské představy
původ tmy	zkušenost	dětské představy	BD	zkušenost	zkušenost
původ Praha x Vltava	vymýšlení si	realismus, dětské představy	realismus, vymýšlení si	realismus	realismus, vymýšlení si
původ kamene	zkušenost, princip PC hry	dětské představy, zkušenost	zkušenost	zkušenost	ND
původ dřeva	BD	BD	realismus	realismus	realismus

použité zkratky: JIO - jiná intepretace otázky, NBD - ne, bez dplnění, ABD - ano, bez doplnění, BD - bez dat, ND - nedostatek dat